МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ПРИТОЛЮК МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології
к. філол. н.
_____ І.В. Гарбера
«____» листопада 2022 р.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНОМІЗМОМ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Спеціальність 035 Філологія

Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:
В. П. Пилипак,
старший викладач кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології, к. філол. н.
_____
(підпис)

Оцінка: _____ / _____ /_____

Голова ЕК:_____
(підпис)

Вінниця 2022

Притолюк М. О. Фразеологічні одиниці з компонентом-гастрономізмом в українській та англійській національно-мовних картинах світу: теоретико-прикладний аспект. Спеціальність 035 «Філологія», Освітня програма «Прикладна лінгвістика». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

У кваліфікаційній роботі окреслено статус фразеологічної одиниці як складника національно-мовної картини світу та репрезентанта культурного коду; визначено місце гастрономічного коду в системі кодів культури; схарактеризовано кваліфікаційні ознаки та класифікаційні параметри лінгвістичної бази даних. Встановлено вторинну знакову систему гастрономічного коду культури в українській та англійській національно-мовних картинах світу з опертям на лінгвістичну базу даних як сучасний фразеографічний продукт.

Ключові слова: гастрономічний код культури, лінгвістична база даних, національно-мовна картина світу, фразеологічна одиниця, фразеологія.

Табл. 5. Рис. 10. Бібліограф.: 104.

Prytoliuk M. O. Phraseological units with a gastronomic component in the Ukrainian and English national language worldviews: theoretical and applied aspects. Specialty 035 “Philology”, Program “Applied Linguistics”. Vasyl’ Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The qualifying work outlines the status of the phraseological unit as a component of the national-linguistic picture of the world and a representative of the cultural code; the place of the gastronomic code in the culture code system is determined; the qualification features and classification parameters of the linguistic database are characterized. A secondary sign system of the gastronomic code of culture was established in the Ukrainian and English national-language pictures of the world based on the linguistic database as a modern phraseographic product.

Keywords: gastronomic cultural code, linguistic database, national-linguistic picture of the world, phraseological unit, phraseology.

Tables 5. Pictures 10. Bibliography: 104.

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНОМІЗМОМ У НАЦІОНАЛЬНО-МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ 8

1.1 Фразеологічна одиниця як складник національно-мовної картини світу 8

1.2 Фразеологічна одиниця як репрезентант культурного коду 14

1.3 Гастрономічний код в системі кодів культури: обсяг поняття 19

Висновки до Розділу 1 25

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНОМІЗМОМ 26

2.1 Кваліфікаційні ознаки та класифікаційні параметри лінгвістичної бази даних 26

2.2 Лінгвістична база даних як метод дослідження фразеології 30

2.3 Концепція лінгвістичної бази даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом 32

Висновки до Розділу 2 35

РОЗДІЛ 3. ЛІНГВІСТИЧНА БАЗА ДАНИХ ФРАЗЕОЛОГІМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНОМІЗМОМ 36

3.1 Лінгвістична база даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в українській національно-мовній картині світу 36

3.2 Лінгвістична база даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в англійській національно-мовній картині світу 53

Висновки до Розділу 3 63

ВИСНОВКИ 64

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ 66

СПИСОК ДЖЕРЕЛ 75

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ 75

ДОДАТКИ 76

Додаток А. Апробація роботи. Копія програми учасника XV Міжнародного науково-теоретичного і навчально-прикладного семінару «Лінгвіст-програміст» (м. Вінниця, 28 квітня 2022 р.). 76

Додаток Б. Апробація роботи. Копія сертифіката про участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Current trends in the development of modern scientific thought», 27-30 вересня 2022 р., Хайфа, Ізраїль. 77

Додаток В. Апробація роботи. Копія статті: Prytoliuk M. Modeling of the Linguistic Database of the Phraseological Units with a Gastronomic Component. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Current trends in the development of modern scientific thought», 27-30 вересня 2022 р., Хайфа, Ізраїль*. С. 366-368. 78

ВСТУП

Комп'ютер проникає в усі сфери життя сучасної людини, стає незамінним помічником в її інтелектуальній, пізнавальній, професійній діяльності як потужний засіб генерування, опрацювання та передавання інформації, різноманітних знань, а також як зручний і оперативний засіб обміну інформацією або знаннями [4; 7; 11; 19; 21; 25; 73]. Є. Карпіловська наголошує, що роль комп'ютера як інструмента пізнання дійсності зростає передусім у виробничій та науковій сферах суспільного життя. Оскільки робота з комп'ютером становить один з різновидів комунікації, спілкування, то лінгвістам відведено особливе місце в постійному вдосконаленні як самого комп'ютера, його програмного забезпечення, так і в створенні нових засобів опрацювання інформації, нових інформаційних технологій. Крім того, використання комп'ютера для розв'язання власне лінгвістичних завдань виводить на нові обрії розвитку і саму лінгвістику, докорінно змінює технологію дослідницької праці, відкриває перед лінгвістами нові можливості у вивченні будови та функціонування мови. Комп'ютер не тільки звільняє користувача від виконання технічної роботи, пов'язаної з пошуком, добором та впорядкуванням інформації, але й становить для лінгвіста-дослідника новий тип адресата його роботи, а отже, відкриває можливості для якісно нового вивчення мови [28, с. 4].

Бази даних створюються для цілого ряду завдань або користувачів, при цьому з однієї і тієї ж сукупності даних для різних користувачів можна отримати потрібні їм, зовсім різні, файли. Однією з найважливіших характеристик бази даних є можливість її постійного розширювання та можливістю змін; реорганізація бази даних повинна здійснюватися швидко і, по можливості , що не викликати зміни прикладних програм. Все сказане, безумовно, підходить і до таких побудов, як лінгвістичні бази даних.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення сучасного продукту для збереження фразеологічних одиниць (ФО) із компонентом-гастрономізмом в українській та англійській мовах та лінгвокультурологійного

зіставного вивчення гастрономічного коду культури в українській та англійській національно-мовних картинах світу.

Мета магістерської роботи: встановити вторинну знакову систему гастрономічного коду культури в українській та англійській національно-мовних картинах світу з опертям на лінгвістичну базу даних.

Для успішної реалізації мети ми розв'язали такі **завдання:**

1) окреслили статус фразеологічної одиниці як складника національно-мовної картини світу та репрезентанта культурного коду;

2) визначили місце гастрономічного коду в системі кодів культури;

3) схарактеризували кваліфікаційні ознаки та класифікаційні параметри лінгвістичної бази даних;

4) змоделювали лінгвістичну базу даних ФО з компонентом-гастрономізм в українській та англійській мовах;

5) опрацювали таблиці лінгвістичної бази даних гастрономічного коду культури у фразеології аналізованих мов з актуалізацією лінгвокультурологійного коментаря.

Об'єктом дослідження є гастрономічний код культури.

Предметом вивчення постають фразеологічні одиниці із компонентом-гастрономізмом в українській та англійській мовах.

Джерельна база дослідження становить 98 ФО української мови та 113 мікроконтекстів їхнього вживання й 88 ФО англійської мови та 98 мікроконтекстів їхнього вживання, дібраних шляхом суцільного обстеження з відповідних фразеологічних словників (див. джерела 98 – 104).

Методи дослідження: аналіз і синтез, спостереження, логіко-класифікаційний метод, компонентний аналіз ФО, текстово-інтерпретаційний аналіз, описовий, зіставний, метод суцільної вибірки, елементи статистичного методу. Основним методом постає метод баз даних.

Теоретичне значення роботи: окреслено статус фразеологічної одиниці як складника національно-мовної картини світу та репрезентанта культурного коду; визначено місце гастрономічного коду в системі кодів культури;

схарактеризовано кваліфікаційні ознаки та класифікаційні параметри лінгвістичної бази даних.

Практичне значення дослідження виявляється в тому, що його матеріал можна використати під час а) викладання навчальних дисциплін «Сучасна українська мова» та «Сучасна англійська мова» (розділ «Фразеологія»), «Лінгвокультурологія», «Дискурсологія» у закладах вищої освіти; б) зіставних досліджень ФО здобувачів вищої освіти галузі знань 03 «Гуманітарні науки»; в) для укладання паперових та комп'ютерних фразеографічних праць.

Апробація роботи. Результати дослідження апробовано на XV Міжнародному науково-теоретичному і навчально-прикладному семінарі «Лінгвіст-програміст» (м. Вінниця, 28 квітня 2022 р.; тема доповіді «Фразеологізми з гастрономізмом англ. *Gruel* в англійській національно-мовній картині світу») (див. Додаток А); у Міжнародній науково-практичній конференції «Current trends in the development of modern scientific thought», 27-30 вересня 2022 р., Хайфа, Ізраїль (див. Додаток Б). За результатами роботи опубліковано 1 наукову працю [94]: Prytoliuk M. Modeling of the Linguistic Database of the Phraseological Units with a Gastronomic Component. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Current trends in the development of modern scientific thought», 27-30 вересня 2022 р., Хайфа, Ізраїль*. С. 366-368. (див. Додаток В).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків, списків літератури (97 позицій), джерел (5 позицій), джерел ілюстративного матеріалу (2 позиції), додатків. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок. Основний обсяг – 75 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНОМІЗМОМ У НАЦІОНАЛЬНО-МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

1.1 Фразеологічна одиниця як складник національно-мовної картини світу

Сучасний етап розвитку мовознавства визначуваний підвищеним зацікавленням до проблем лексичної семантики [14; 17; 48; 53; 64; 65; 76; 78; 90; 92]. Серед них важливе місце посідає питання вираження національних відмінностей у мовах [8; 24; 50; 52]. Зіставне вивчення лексичного рівня споріднених і неспоріднених мов привертає особливу увагу, оскільки саме у лексиці, на думку В. Кононенка, найбільш яскраво відображена національно-мовна специфіка [37, с. 39]. За М. Кочерганом «із усіх рівнів мови, лексико-семантичний найбільшою мірою й безпосередньо пов’язаний із позамовною дійсністю, а, як відомо, називання предметів, явищ, реалій позамовної дійсності має чітко виражений культурний характер» [38, с. 9]. Отже, порівняльний аналіз уможливлює розкриття своєрідності рідної мови й культури на тлі інших мовних картин світу.

Поняття ‘картина світу’ широко використовуване представниками найрізноманітніших наук: філософії, психології, культурології, лінгвістики та ін. Реконструювання мовної картини світу є одним із найважливіших завдань сучасної лінгвістики. Можна виділити ряд праць, які присвячено:

- аналізу поняття ‘мовна картина світу’ та встановленню її конститутивних ознак (С. Єрмоленко [23], П. Мацьків [51]);
- особливостям національно-мовної картини світу (В. Кононенко [37]);
- відображенню мовної картини світу у лексичній семантиці і прагматиці (А. Вежбицька [97]; В. Маслова [48]);

- етнокультурному аспекту мовної картини світу (В.Русанівській [62]);
- теоретичним засадам вивчення мовної картини світу (Є. Урисон [77]);
- чинникам формування національно-мовних картин світу (І. Чернишенко [82]) тощо.

На думку З. Чанишевої, **мовна картина світу** – це «закріплена у змістовому боці мовних одиниць, відображена в свідомості людини картина об'єктивної дійсності [79, с. 67]. Як відомо, мова відображає картину світу, під якою розуміють глобальний образ світу у свідомості людини, що формується в процесі духовної діяльності людини та її буття в цьому світі [64].

У сучасних лінгвістичних довідниках, енциклопедіях і словниках подані такі визначення МКС / НМКС:

Мова виступає вторинною формою існування мислення: якщо субстанцією мислення є мозок, то субстанцією абстрактних мисленнєвих форм є в основному мова звуків. Тому, можна стверджувати, що мова виражає мислення, а мислення відображає дійсність. Таким чином, мовна картина світу – вторинне існування об'єктивної картини світу; загальна інтеріоризація дійсності носіями однієї мови. Національно-мовна картина світу ж вивчається з огляду на специфіку етнічної свідомості мовців, вплив звичаїв, соціокультурних, фонових знань, традицій, обрядів, вірувань, міфології та ін. [101].

Мовна картина світу – це сукупність зафіксованих у мовних одиницях уявлень народу про дійсність на певному етапі його розвитку. Мовна картина світу передбачає наявність у носіїв мови певного набору спільних фонових знань, що пов'язують культурно марковані одиниці мови з «квантами» культури. Мовна картина світу є лише специфічним кутом зору, забарвленням об'єктивного світу, що зумовлюється національною специфікою життя і діяльності певного народу. Відображення об'єктивної дійсності засобами мовних одиниць становить не лише дзеркальне відбиття дійсності, але обов'язково її чуттєве сприйняття і логічне переосмислення. Мовна картина світу – це спосіб відбиття реальності у свідомості людини, що полягає у сприйнятті цієї реальності крізь призму мовних та культурнонаціональних особливостей, притаманних певному мовному колективу, інтерпретація

навколишнього світу за національними концептуально-структурними канонами [73].

Національно-мовна картина світу втілює в собі загальне, те, що повторюється у сприйнятті світу окремими представниками того чи того народу. Національний елемент мовної картини світу, який знаходиться під впливом насамперед національної етноментальності народу, а також природних, географічних умов, є ключовим у розмежуванні мовних картин світу. Вивчаючи сутність **національно-мовної картини світу** (далі НМКС), І. Чернишенко зазначає, що «існує така кількість національно-мовних картин світу, скільки існує мов, кожна з яких відображає унікальний результат багатовікової роботи колективної етнічної свідомості над осмисленням і категоризацією буття людини», а «неповторність кожної національно-мовної картини світу стає очевидною лише на тлі інших таких самих національно-мовних картин світу, тому їхнє зіставлення й аналіз універсальних та ідеоетнічних компонентів викликає неабияке наукове зацікавлення» [82, с. 158].

Пізнаючи довкілля, люди відображають його у своїй свідомості, але форми цього відображення у мові можуть бути різними. Так, усі люди мають поняття про існування універсальних природних явищ, усі вони усвідомлюють існування окремих частин власного тіла. Проте вони по-різному думають про однакові явища, по-різному сприймають ті самі речі. А. Вежбицька вказує на те, що «слова, що позначають частини тіла, і слова, що позначають світ, що нас оточує, можуть опинитися настільки ж лінгвоспецифічними як і слова, що відносяться до звичаїв, ритуалів та вірувань» [97, с. 188]. На думку С. Єрмоленко, «різні мови – це ніби різні вікна, крізь які кожний народ дивиться на світ і сприймає його по-своєму, засвідчуючи у такий спосіб різні типи ментальності» [23, с. 96]. Однак, сприйняття довкілля частково залежить від культурно-національних особливостей носіїв конкретної мови. Тому з погляду етнології, лінгвокультурології та інших дисциплін найбільш цікавим є встановлення причин мовних розбіжностей у НМКС. Всі невідповідності, напр., коли в одній мові відсутня лексична одиниця на позначення відповідного об’єкта, а в іншій

наявне, називаються **лакунами**. С. Єрмоленко зазначає, що «умови природного життя етносу накладають відбиток на загальномовний словник» [23, с. 97].

Мова відображає досвід кожного народу і виявляє не лише спільні знання, а й своєрідність бачення світу. Мовна картина світу складається з багатьох елементів, таких як традиції, вірування, ритуали, обряди, цінності, знання, поняття, уявлення, моделі поведінки, стереотипи та інше. **Фразеологізми**, прислів'я, приказки, інші зразки фольклорного мовлення найбільш наглядно демонструють спосіб життя, географічне положення, історію народу, традиції того чи того суспільства, що об'єднане однією культурою. Так, Т. Черданцева зазначає, що завдяки фразеології можливо проникнути у далеке минуле не лише мови, а також історії та культури її носіїв. ФО займають важливе місце у структурі мовної картини світу, яка об'єктивує ціннісну картину світу [80, с. 60]. Внутрішня форма фразеологізмів маніфестує низку архаїчних та сучасних стереотипів, які занурюють мовця в соціально-культурне середовище, перетворюючи матеріальні явища на важливий елемент ментальної культури та ідеології етносу.

В. Маслова, наголошує, що фразеологізм може відображати такі аспекти національно-культурної своєрідності: фрагменти усталених форм образно-міфологічного бачення світу; певну концепцію людини, її соціальних і культурних зв'язків, внутрішнього світу; деякі типізовані форми народного мислення, методи образноасоціативного зв'язку понять, кількісного членування світу та розподілу ознак, зв'язків і відносин того чи того явища; способи оцінки того чи того явища; систему ідеалів і цінностей, моральних норм і зразків; народні уявлення про красу; систему релігійних і міфологічних уявлень; певні етапи соціокультурного розвитку, історичні події, соціальні інститути, побутову обрядовість [48]. Національно-культурна специфіка ФО може виявлятися на рівні компонентів, які несуть смислове навантаження. У більшості фразеологізмів є «сліди» національної культури, які зберігаються у внутрішній формі ФО, яка, будучи образним уявленням про світ, надає ФО культурно-національного колориту, а «мета дослідника – розкрити культурно-національну конотацію» [Там само: 82].

Національний характер щільно пов'язаний з національним менталітетом, що постає як сукупність психологічних, поведінкових установок етнонаціональної спільноти, що виражаються в їхньому особливому світовідчутті, світосприйманні, складі розуму, здатності мислити, способі життя тощо. Цей етнопсихічний компонент свідомості (підсвідоме) вбирає в себе емоційно-чуттєвий, усвідомлений аспекти національного характеру, нерозривно пов'язаний з історичними умовами розвитку нації, її культурою. Розуміння національної картини світу дозволяє зануритись в іншомовну культуру, збагнути взаємодію всіх її елементів (історії, традицій, звичаїв, мови тощо), зрозуміти вплив національної культури на спосіб мислення її представників.

Менталітет формується і передається декількома шляхами:

1) історія і соціальні умови визначають і сприяють засвоєнню менталітету;

2) виховання й освіта зберігають його загальні риси;

3) національна мова транслює менталітет із покоління в покоління.

Німецький філософ М. Хайдеггер називав мову «оселею буття», яка має свої суто національні характеристики. М. Лацарус і Г. Штейнталь вважають, що менталітет народу закарбувався в міфах, релігії, мистецтві, звичаях, традиціях, мові. Пізнавши ці фрагменти культури, можна пізнати менталітет нації.

У фразеологічному складі мови лінгвокультурна спільнота ідентифікує свою національну самосвідомість. Образна основа фразеологізмів відображає характерологічні риси народного світобачення, що входить як складова частина до поняття «менталітет». На основі цього в мовознавстві сформувався і став загальновизнаним погляд на фразеологічний склад мови як на найбільш прозору її підсистему для втілення етнокультури. О. Селіванова вважає: «фразеологізми будь якої мови є лінгвосеміотичним феноменом, формуючи особливу «підмову», одне з концентричних кіл мови, у якому в усталеній формі зберігаються і транслюються уявлення етносу про світ, культурна й історико-міфологічна інтеріоризація дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду народу» [65, с. 73].

В. Гладка акцентує увагу на тому, що фразеологічно орієнтований напрям, як один з основних у сучасній лінгвокультурології, вивчає культурно

маркований зміст ФО різних мов. Входячи до загальної системи мови, фразеологія вважається найціннішим лінгвістичним спадком, що відображає бачення світу й національна культура соціуму, а також ФО є носієм і джерелом національно-культурної інформації. Вона акумулює колективний досвід, який передається з покоління в покоління, дозволяє досліджувати далеке минуле не лише мови, а й історії і культури її носіїв, дає можливість говорити про культурнонаціональну рефлексію суб'єкта. Саме тому у фразеологічному фонді, за словами лінгвістів, національна самобутність мови отримує найяскравіший і безпосередній прояв [16, с. 43]. Автор наголошує, що:

- кожна мова відображає національну ментальність і культурні цінності певного етносу;
- кожна культура має ключові концептуально значущі мовні одиниці;
- мовна особистість "занурюється" у тексти, "реалізується" і характеризується в них за допомогою мовних домінант, серед яких важливе місце належить ФО.

1.2 Фразеологічна одиниця як репрезентант культурного коду

Активна розробка проблем взаємодії мови та культури у сучасній лінгвокультурології викликана швидким розвитком інтеграційних процесів у світі, які зумовлюють необхідність вивчення мовних явищ у міжкультурному аспекті. Одним з питань, опрацьовуваних сучасними лінгвістами, є втілення мовної картини світу у кодах культури. Основою культурного коду може бути будь-який комплекс реалій дійсності: флора, фауна, природні явища, знаряддя праці, одяг, харчові продукти тощо.

У лінгвістиці фунціюють понад 100 дефініцій терміна ‘фразеологічна одиниця’, але жодна з них не знайшла загального визнання. Для встановлення змісту фразеологічної одиниці необхідно виявити її диференційні ознаки, що, безперечно, не виключає наявності факультативних ознак. До основних ознак належать: усталеність компонентного складу, відтворюваність, цілісність значення, роздільне оформлення компонентів, варіативність і неможливість адекватного перекладу іншими мовами. Дехто з дослідників додає до цього списку такі ознаки, як метафоричність, образність, цілісність номінації, акцентологічне оформлення компонентів, експресивність тощо. Так, пор.:

- фразеологізми – стійкі відтворювані словосполучення різних структурних типів з одиничною поєднуваністю компонентів, які в результаті семантичного перетворення компонентного складу набувають іншого значення (І. Чернишова, 1970) [83, с. 29]);
- фразеологічною одиницею називають лексико-граматичну єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення. Ця модель, маючи цілісне значення, відтворюється у мові за традицією, автоматично. Фразеологічна одиниця є явищем соціально зумовленим, апробованим спільною свідомістю носіїв мови (Л. Скрипник, 1973 [66,с. 11]);
- фразеологізм – нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і

функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів (М. Аліференко, 1984 [2, с. 43]);

- фразеологічні одиниці – це стійкі поєднання лексем з повністю або частково переосмисленим значенням (О. Кунін, 1986 [44, с. 239]);
- фразеологізм – стійке семантично неподільне сполучення слів, цілісне узагальнено-переносне значення якого сформоване на основі переосмислення словесного комплексу-прототипу (Ю. Солодуб, 1996 [68, с. 67]);
- фразеологізми – загальна назва семантично зв'язаних сполук слів і речень, які на відміну від подібних їм за формою семантичних структур, не відтворюються відповідно до загальних закономірностей вибору та комбінацій слів при організації вислову, а сприймаються у мовленні у фіксованому співвідношенні семантичної структури й певного лексико-граматичного складу (В. Телія, 1999 [72, с. 67]);
- фразеологізм – лексично неподільне, стійке у своєму складі, цілісне за значенням сполучення слів, що відтворюється в мові (С. Єрмоленко, 2001 [23, с. 100]);
- фразеологізм – це надслівна, семантично цілісна, відносно стійка (з допущенням варіантності), відтворювана і переважно експресивна одиниця, яка виконує харектеризувальну й номінативну функцію (В. Ужченко 2003 [75, с. 26]);
- фразеологізми – особливі мовні знаки, що використовуються для зберігання і передачі культурної інформації (О. Галинська, 2011) [23, 72] або фразеологізми – це тексти, що зберігають культурну інформацію (В. Маслова, 2004 [48, с. 43]);
- фразеологізм – це сполучення двох та більше слів, лексично неподільна і стійка, семантично цілісна і синтаксично неподільна, відтворювана й ідіоматична конструкція (О. Левченко, Н. Лотоцька, 2019 [46, с. 193]);

- фразеологізм – стійке поєднання лексем із повністю або частково переосмисленим значенням. Основними й універсальними ознаками ФО є стійкість, ідіоматичність, окремооформленість (Д. Ларченко, 2020 [45, с. 170]).

Усі названі вище ознаки ФО взаємопов'язані і зумовлюють одна одну, тобто вони є комплексними, не існують самостійно, автономно одна від іншої. Образність ФО тісно пов'язана з метафоричністю і зумовлювана нею. Поза сумнівом, що ці та подібні ФО сприймаються як стилістично марковані, їм притаманна і така ознака, як експресивність (емотивність). Ознаки в сукупності позначаються на синтагматичних зв'язках цих ФО та на їх парадигматичних відношеннях. Ці ознаки не мають абсолютивного характеру, крім, звичайно, акцентологічної оформленості, оскільки ця риса властива всім фразеологізмам без винятку. Цілісність номінації, яка передбачає незмінний компонентний склад ФО і забезпечує номінативну функцію цієї одиниці, часто порушується, внаслідок чого виникає явище варіативності чи створюється стилістичний прийом «мовної гри». Цілісність може бути властива і нефразеологічним словосполученням. Йдеться про вже згадувані кліше або словосполучення із відношеннями, коли зв'язок між головним і залежним словом має обов'язковий характер.

Ключовою для нашого дослідження є теза щодо соціальної, когнітивної, етнокультурної «зв'язаності» фразеологізмів (див. погляди Н. Венжинович [9], О. Галинської [12; 13], І. Гарбери [14; 92], О. Журкової [92], Ю. Ковалюк [32], Л. Ковшової [34-36], Ж. Краснобаєвої-Чорної [40; 91; 92], О. Селіванової [65] та ін.), а організація внутрішньої форми є суб'єктивним чинником мовної категорії, що сприяє формуванню певного **мовного коду.**

В етнолінгвістиці та культурології поняття коду безпосередньо пов'язане з культурою, оскільки національна культурна інформація, закладена в національній мові, часто не є на поверхні, вона «закодована» в семантичній структурі слова чи тексту, у його внутрішній формі, у семантиці, синтаксисі, композиції тощо. Коди можуть включати в себе одиниці, які самі не є знаками

культури, але, унаслідок залучення до ментального простору коду, стають такими.

Найбільш відомою нині є концепція кодів та еталонів культури, опрацьована відомою славісткою В. Красних («Коди та еталони культури (запрошення до розмови)»). Дослідниця визначає **код культури** як «сітку», яку культура накидає на навколишній світ, членує, категоризує, структурує та оцінює його. Коди культур співвідносяться із найдавнішими архетипічними уявленнями людини, власне, коди культури ці уявлення і «кодують». Серед базових кодів вона виділяє: соматичний (тілесний); просторовий; часовий; предметний; біоморфний; духовний, хоча й зауважує, що між кодами культури нема й не може бути чітких та непроникних меж [43, с. 5-6].

За Л. Ковшовою, культурний код – це система знаків матеріального й духовного світу, які стали носіями культурних смислів; «у процесі освоєння людиною світу вони втілили в собі культурні смисли, які «прочитуються в цих знаках». Культурний код транслює основні світоглядні орієнтири того чи того народу [35, с. 30-33]. Авторка вважає, що у системі кодів культури важливу роль відграють саме ФО – знаки, які «зародилися на перетині мови та культури з метою опису й оцінювання того, що відбувається в світі, крізь призму стійких образів і ціннісних орієнтирів культури. ... вибір реалій для створення образу фразеологізму не випадковий. Слова-компоненти фразеологізму є іменами не реалій (у широкому смислі цього слова), а культурних знаків, тобто реалій, які отримали культурне переосмислення. ... Ключові слова-компоненти фразеологізму спочатку є знаками вербального коду культури, і в цій якості вони сприймаються носієм мови, викликають уявлення, знання, асоціації, які співвідносяться з предметами, текстами і дійствами культури. Інтерпретація слів-компонентів фразеологізму як культурних знаків обґрунтовується їх культурною значущістю в тому чи тому тематичному коді культури, де ці слова-компоненти фразеологізму розкривають свій культурний смисл» [36, с. 174-175].

Проаналізувавши визначення ознак ФО (результат представлено в Табл. 1.1), можна зробити висновок, що ці мовні знаки постають репрезентантами культурних кодів.

Таблиця 1.1

Ознаки фразеологічної одиниці в лінгвістичній парадигмі

№	Ознака ФО	автор
1.	Стійкість (з допущенням варіантності)	І. Чернишова, 1970; О. Кунін, 1986; Ю. Солодуб, 1996; В. Ужченко, 2003; О. Левченко, Н. Лотоцька, 2019; Д. Ларченко, 2020
2.	Відтворюваність	І. Чернишова, 1970; Л. Скрипник 1973; В. Телія, 1999; С. Єрмоленко, 2001; О. Левченко, Н. Лотоцька, 2019
3.	Одинична поєднуваність компонентів	І. Чернишова, 1970
4.	Семантична цілісність	І. Чернишова, 1970; М. Аліференко, 1984; Ю. Солодуб, 1996; В. Телія, 1999; С. Єрмоленко, 2001; В. Ужченко, 2003; О. Левченко, Н. Лотоцька, 2019
5.	Лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів	Л. Скрипник 1973; М. Аліференко, 1984; В. Телія, 1999; С. Єрмоленко, 2001; О. Левченко, Н. Лотоцька, 2019; Д. Ларченко, 2020
6.	Граматична організованість за моделлю словосполучення чи речення	Л. Скрипник 1973

7.	Соціальна зумовленість	Л. Скрипник 1973
8.	Апробація спільною свідомістю носіїв мови	Л. Скрипник 1973
9.	Повністю або частково переосмислене значення	О. Кунін, 1986; Ю. Солодуб, 1996; О. Левченко, Н. Лотоцька, 2019; Д. Ларченко, 2020
10.	Переважна експресивність	В. Ужченко, 2003
11.	Маніфестація низки архаїчних і сучасних стереотипів, культурна й історико-міфологічна інтеріоризація дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду народу	Черданцева, 1996; О. Селіванова, 2004
12.	Наділеність загально-культурологійною інформацією	І. Орел, 2007
13.	Характеризувальна й номінативна функції	В. Ужченко, 2003
14.	Функція зберігання і передачі культурної інформації	О. Галинська, 2011; В. Маслова, 2004; О. Селіванова, 2004
15.	Перебувають на перетині мови та культури	Л. Ковшова, 2013
16.	Функція опису й оцінювання того, що відбувається в світі, крізь призму стійких образів і ціннісних орієнтирів культури	Л. Ковшова, 2013

1.3 Гастрономічний код в системі кодів культури: обсяг поняття

Питання культурного кодування (або вторинних семіотичних систем, вторинних моделювальних систем), на думку Ж. Краснобаєвої-Чорної [40], постає одним із найактуальніших аспектів лінгвокультурологічних студіювань у вітчизняному та закордонному мовознавстві. Авторка говорить про опрацювання таких базових кодів:

- соматичний (тілесний),

- просторовий,
- часовий (темпоральний),
- предметний,
- біоморфний,
- духовний,
- антропний (людський),
- міфологічний,
- природний (стихійний, метеорологічний),
- рослинний (вегетативний, фітоморфний),
- зооморфний (анімальний),
- перцептивний,
- архітектурний,
- гастрономічний (кулінарний, харчовий, глюттонічний),
- квантитативний,
- колоративний,
- теоморфний (божественний),
- геометричний і ін.

З огляду на проблематику кваліфікаційної роботи розглянемо специфіку гастрономічного коду культури.

Гастрономічний код займає у класифікації кодів культури важливе місце. Це пов'язано з тим, що упродовж всієї історії існування мови продукти харчування, їх якості та властивості, процеси приготування та вживання посідають важливе місце у житті людини. У такий спосіб, гастрономія, що відбиває побут і спосіб життя, релігійні погляди представників різних верств національної спільноти, є відображенням ментальності народів. На думку В. Маслової, «образи харчових продуктів і всього, що з ними пов'язано, становлять один із найбагатших і найрозгалуженіших культурних кодів будь-якого народу» [48, с. 87].

У лінгвокультурології для кодування інформації, пов'язаної з їжею, використовуються три терміни: ‘гастрономічний’, ‘харчовий’ і ‘кулінарний’

коди. Для того, щоб визначити, які одиниці вербалізують кожен із кодів, необхідно проаналізувати та зіставити словникові визначення понять ‘гастрономія’ / ‘гастрономічний’, ‘їжа’ / ‘харчовий’, ‘кулінарія’ / ‘кулінарний’. Так, у [http://sum.in.ua/] зафіксовані такі тлумачення:

- ‘гастрономія’ – знання і розуміння кулінарії; продукти харчування, переважно закусочні;
- ‘гастрономічний’ – прикметник до «гастрономія»;
- ‘їжа’ – те, що їдять і п’ють; харчі; їда;
- ‘харчовий’ – прикметник до «харчі»; пов’язаний з виробництвом і зберіганням продуктів харчування;
- ‘кулінарія’ – мистецтво приготування їжі; куховарство; приготовлена їжа;
- ‘кулінарний’– прикметник до «кулінарія».

У такий спосіб, поняття ‘харчовий код’ кодує назви їжі та напоїв, процесів приготування та вживання їжі. Цей код можна представити такими тематичними та лексико-семантичними групами (ЛСГ):

- тематична група «Продукти рослинного походження» (лексико-семантичні групи «Зернові та круп'яні продукти» (зерно, крупа, просо, пшениця, ячмінь, горох); «Овочі» (перець, цибуля, морква, буряк, огірок, картопля), «Фрукти» (лимон, груша, яблуко); «Ягоди» (журавлина, малина, ожина, вишня, суниця, полуниця); «Гриби» (білий гриб, опеньки); «Горіхи» (мигдаль, насіння, фісташка));
- тематична група «Продукти тваринного походження» (лексико-семантичні групи «Молочні продукти» (молоко, сир, олія, вершки); «М'ясо, м'ясні продукти та напівфабрикати» (м'ясо, яловичина, свинина, баранина, телятина, котлети); «Рибні продукти» (риба, тунець, сайра, горбуша, ікра, вобла, кілька, шпроти); «Птах та продукція птахівничої галузі» (яйце; курка, індичка, качка));
- тематична група «Готові страви» (лексико-семантичні групи «Мучні страви» (хліб, бублик); «Круп’яні страви» (каша, плов, кутя); «Готові м'ясні страви» (ковбаса, котлета, студень); «Солодощі» (желе, торт,

цукерка, шоколад, десерт); «Закуски» (вінегрет, салат); «Суп» (борщ, бульйон, юшка, солянка, вуха));

- лексико-семантична група «Напої» (кисіль, сік, компот, чай, квас, кава, вино, пиво);
- лексико-семантична група «Залишки їжі» (залишки, кістка, качан, крихта, недоїдки, огризок, шкаралупа, лушпиння);
- лексико-семантична група «Якість та смак їжі» (солодкий, кислий, гіркий, смачний, соковитий, ласий, черствий, жирний, прісний, калорійний);
- лексико-семантична група «Приготування» (смажити, варити, солити, маринувати);
- лексико-семантична група «Поглинання їжі» (їсти, сьорбати, смоктати, пити, гризти, ковтати, жерти, лизати, жувати, переварити, кусати).

Поняття ‘кулінарія’ та прикметник ‘кулінарний’, включає семи ‘технологія’ і ‘метод приготування їжі’, ‘сировина’, а також ‘пристосування’ та ‘інструменти’, за допомогою яких здійснюється ‘обробка та приготування їжі. У такому разі можна виокремити такі тематичні групи та ЛСГ:

- лексико-семантична група «Кухонне приладдя та інструменти» (ножі, обробні дошки, ложки, сита, шумівки, терки, качалки, відбивні молотки, половники, лопатки);
- лексико-семантична група «Особи, які готують їжу» (кухар, шеф-кухар; кухарка; кашовар, кулінар, куховарка);
- лексико-семантична група «Рецепти приготування страв» (жульєн (з куркою та грибами), млинці (з ковбасою та сиром), макарони (з м'ясом), курячий суп (з консервованим горошком та яйцем); качка (з яблуками), оселедець (з луком), риба (під маринадом));
- лексико-семантична група «Приготування їжі» з лексико-словотвірними парадигмами з вершинами: ‘пекти’ (печиво, печена), ‘варити’ (варіння, варений), ‘солити’ (соління, солоний), ‘квасити’ (квашення, квашений), ‘смажити’ (смаження, смажений), ‘коптити’ (копчення, копчений), ‘маринувати’ (маринування, маринований).

Аналізуючи поняття ‘гастрономія’ можна виділити такі складники:

1) високоякісні харчові продукти, їжа;

2) кулінарне мистецтво, кулінарія;

3) харчові м'ясо-молочні продукти (зазвичай готові до вживання);

4) відділ у магазині, який торгує такими продуктами;

5) страви, що подаються в закусочних, ресторанах;

6) усі знання, пов'язані з кухнею, послідовністю страв; із харчуванням людини;

7) тонкий смак до їжі.

О. Тєлкова і Д. Большаков гастрономічний культурний код визначають «як кумуляцію матеріального досвіду, набутого окремою нацією в процесі її історичного формування, основу якого складає комплекс реалій, пов'язаних із продуктами харчування та процесом приготування їжі» [74, с. 420].

Під гастрономічним кодом у роботі розуміємо найменування елементів харчування (продуктів та готових страв) та їх приготування, вживання, поширення, що актуалізують у свідомості носіїв мови фонові уявлення, які не фіксуються словниковими дефініціями. Зауважимо, що гастрономічний код – більш широке та багатогранне поняття, ніж харчовий та кулінарний коди, які воно включає як складники. У такий спосіб, можемо зарахувати такі групи, виокремлені раніше:

- ЛСГ «Якість та смак їжі»; «Приготування»; «Поглинання їжі»; «Кухонне приладдя та інструменти»; «Особи, які готують їжу»; «Рецепти приготування страв»;
- тематична група «Продукти тваринного походження» (ЛСГ «Молочні продукти»; «М'ясо, м'ясні продукти та напівфабрикати»; «Рибні продукти»; «Птах та продукція птахівничої галузі»);
- тематична група «Готові страви» (ЛСГ «Мучні страви»; «Круп’яні страви»; «Готові м'ясні страви»; «Солодощі»; «Закуски»; «Суп»);

- тематична група «Приготування їжі» (лексико-словотвірні парадигми з вершинами ‘пекти’, ‘варити’, ‘солити’, ‘квасити’, ‘смажити’, ‘коптити’, ‘маринувати’);
- тематична група «Посуд» (ЛСГ «Посуд для приготування страв» (форми для випічки, пароварки, каструлі, чайники); «Посуд для сервірування столу та їжі» (креманки, соусники, сільнички, молочники, серветниці, цукорниці, маслянки, перечниці, чайні пари, тарілки, порційні розетки, салатники); «Посуд для напоїв» (графини, глеки, келихи, склянки, фужери, чарки, штофи); «Посуд для зберігання продуктів» (ємності, баночки, пляшки, маслянки та контейнери));
- тематична група «Смакові добавки» (ЛСГ «Прянощі» (перець, лавровий лист, імбир, гвоздика, кориця); «Спеції» (цукор, сіль, оцет, крохмаль, лимонна кислота, харчова сода) «Приправи» (сметана, кетчуп, соус, аджика, томатна паста, майонез);
- ЛСГ «Форма продажу» (батон, нарізка, випічка); «Місця продажу та розповсюдження» (ресторан, кафе, магазин, намет, гастроном, трактир, кабачок, вітрина) тощо.

У вітчизняній лінгвістиці особливості втілення гастрономічного коду досліджено на матеріалі фразеології:

1) іспанської мови з вирішенням таких завданням: а) виділити найбільш продуктивні структурно-семантичні моделі утворення ФО із гастрономічним компонентом; б) розподілити ці ФО на тематичні групи; в) виявити національно-культурну специфіку втілення гастрономічного коду культури в іспанській мовній картині світу (О. Тєлкова та Д. Большаков, 2016 [74]).

2) англійської, грецької та української мав із вирішенням таких завдань: а) описати фрагменти англійської, української та грецької фразеологічних картин світу на прикладі фразеологічних одиниць із харчовим компонентом; б) визначити найчастіші харчові компоненти в англійській, грецькій та українській фразеології; в) класифікувати за лексичними групами досліджуваний матеріал; г) запропонувати лінгвокультурологічні коментарі до

кожної з виділених лексичних груп та здійснити порівняльну характеристику харчових компонентів фразеологічних одиниць англійської, грецької та української мов (О. Матузкова та І. Діброва [50]);

3) української мови з метою встановлення специфіки репрезентації страв як показника ГКК в українській фразеології (Т. Безнощенко, 2020 [6]).

Висновки до Розділу 1

ФО визначувані семантичною цілісністю, ідіоматичністю, своєрідністю значення цілого порівняно зі значеннями його компонентів, що виникає в результаті їхнього повного або часткового переосмислення. Фразеологія ілюструє витоки формування національної культури, національної мовної особистості, а також містить компоненти етнокультури. За допомогою фразеології можна проаналізувати особливості формування національної культури та мовної особистості, тобто, фразеології притаманна національно-культурна специфіка.

Гастрономічний код культури слугує засобом передачі культурно значущої інформації. Він міцно вплітає образи їжі в історичну та культурну канву, що важливо для регенерації етнічної пам’яті, для збереження ідентичності народу. Гастрономічний код є одним із найважливіших інструментів розвитку культури, оскільки він «кодує» основні уявлення про світ. Складники поняття ‘гастрономія’, переосмислені у категоріях культури, стають одиницями гастрономічного коду.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНОМІЗМОМ

2.1 Кваліфікаційні ознаки та класифікаційні параметри лінгвістичної бази даних

Нині кожен прикладний лінгвіст повинен знати принципи проєктування структури бази даних, вміти грамотно й ефективно працювати із системами керування базами даних, створювати сучасні програмні продукти.

Лінгвістичне забезпечення є невід'ємною складовою систем автоматичної обробки природномовної текстової інформації (ПМТІ). До таких систем сьогодні відносять системи машинного перекладу, інформаційно-пошукові системи, системи автоматичного індексування й класифікації ПМТІ, автоматичного реферування тощо. Ядром лінгвістичного забезпечення є лінгвістична база даних, яка складається із різноманітних словників заданого формату і забезпечує задачі автоматичної обробки ПМТІ. Досвід побудови ЛБД свідчить, що визначення форматів словникових статей є окремою дослідницькою задачею, оскільки від повноти урахування лексикограматичних характеристик в кінцевому рахунку залежить якість автоматичної обробки ПМТІ. Аналіз підходів до побудови ЛБД показав, що вони орієнтовані здебільшого як на вузьку предметну область, так і на обмежену кількість задач автоматичної обробки (наприклад, автоматична класифікація ПМТІ, машинний переклад) [57, с. 75]. Недоліком такого підходу є те, що розроблені словникові бази не можуть бути замінними як між собою, так і використовуватися в інших задачах обробки ПМТІ, які на сьогодні виникають (наприклад, в інформаційно-аналітичних системах з обробки ПМТІ). В той же час ЛБД моделює закономірності мовної

системи, які не залежать від предметної області та розв'язуваних задач автоматичної обробки ПМТІ.

Основним компонентом лінгвістичної бази даних є автоматичний словник, в якому зберігається основна інформація для реалізації алгоритмів. Основним елементом автоматичного словника є стаття, яка містить усю інформацію про характеристики даної лінгвістичної одиниці. Вона характеризується трьома факторами, які є взаємозумовленими та визначають ефективність лінгвістичної бази даних. Цими факторами є обсяг лінгвістичної інформації, що закладається у словникову статтю, спосіб її компонування у словниковій статті та організація самої словникової статті.

Лінгвістичні бази даних забезпечують автоматизацію лексикографічної діяльності масового та спеціального призначення, тобто підготовку словників різних типів, дають змогу створювати запити, переглядати й аналізувати дані в різний спосіб, ураховуючи ті або ті параметри досліджуваних одиниць.

Процес автоматичного опрацювання тексту є складним і ресурсозатратним, тому для його оптимізації варто проводити одноразове повне опрацювання тексту, результати якого можна використовувати для таких задач як анотування текстів, машинний переклад, автоматичне реферування та інших. Найбільш доцільно для цього створювання лінгвістичні бази даних та бази знань. Знаннями, які використовують в інтелектуальних системах, є спеціальним чином організовані дані. Для їх використання у лінгвістичних системах ці знання формалізують з використанням математичного апарату. Залежно від виду та характеру залученого математичного апарату представити знання можна у різний спосіб.

У [28] виокремлено два етапи проєктування бази даних:

1) інфологічний – відбір інформації та її структурування, моделювання змісту інформації;

2) датологічний – оформлення інформації мовою представлення, яка придатна для комп'ютерного опрацювання (перетворення інформації на дані).

При проєктуванні лінгвістичної бази даних завданням першого етапу є створення концептуальної інформаційної моделі предметної галузі, а другого

етапу – зовнішня формалізація мовних об’єктів. Залежно від обраних джерел формування розрізняють *словниково- та текстозорієнтовані лінгвістичні бази даних.* При побудові реально існуючих баз даних їх склад, структура та принципи зазвичай визначаються конкретними цілями проєктування.

Деякі вчені зазначають, що на інфологічному етапі проєктування будь-якої ЛБД необхідно відібрати об’єкти опису, типи інформації про них; вивчити й описати предметну галузь, визначивши можливості формалізованого опису її структури; в результаті побудувати концептуальну інформаційну модель предметної галузі. В свою чергу на датологічному етапі, як зазначають, потрібно виробити способи представлення об’єктів та інформації про них для комп’ютерного оперування цією інформацією; визначити правила взаємодії типів інформації та отримання з бази даних відомостей у потрібному вигляді й обсязі.

Структурними частинами будь-якої ЛБД є [28, с. 124]:

- дані – відібрана, систематизована та структурована мовна інформація;
- поле – мінімальний елемент даних, певна загальна характеристика об’єкта дослідження;
- запис (рядок бази даних) – конкретний опис об’єкта дослідження, що вміщує різні, проте взаємопов’язані поля;
- зв’язки між полями та записами;
- моделі даних – способи репрезентації інформації.

Класифікація ЛБД відбувається за різними параметрами:

1) за способом організації інформації (ієрархічні – відомості про мовні об’єкти в них підпорядковані одна одній за родо-видовими відношеннями; реляційні – інформація подана у вигляді сукупності ознак, характеристик, властивостей);

2) за джерелами формування (словниковозорієнтовані – побудовані за текстами словників; текстозорієнтовані – побудовані на основі корпусів текстів).

Говорячи про типологію лінгвістичних баз даних, необхідно розрізняти базу предметної області «Лінгвістика», аналогічну в розумінні і побудові всім традиційним предметно-орієнтовним базам даних, і специфічні бази даних, які або моделюють всі можливі мовні підсистеми, або є специфічною формою існування і репрезентації мовного матеріалу [29, с. 114].

Спільними особливостями різних типів ЛБД вважають:

1) моделювання не предметної області, а деякої (абсолютно будь-якої) мовної підсистеми;

2) збіг «етикетки» (імені) об’єкта з формою мовного знаку;

3) необхідність перекладу в експліцитні певної кількості імпліцитних ознак як найбільш мовних одиниць, так і модельованих підсистем в цілому;

4) необхідність врахування дихотомії «мова-вимова».

Серед усіх можливих видів лінгвістичних баз даних найбільш поширеними є словникові та текстові. Кожен з цих видів, в свою чергу, може диференціюватися як в залежності від типології самих репрезентаційних об'єктів, так і в залежності від призначення і цілей побудови баз даних.

За призначенням можна виділити такі:

1) бази даних для машинного моделювання мови;

2) бази даних, орієнтовані на автоматичну переробку текстової інформації (Language–Data–Processing);

3) бази даних для власне лінгвістичних досліджень. Серед останніх особливе місце займають текстові бази даних, або, в іншій термінології, «машинні корпуси текстів», які можуть служити єдиним дослідницьким інструментом для різних типів лінгвістичного аналізу.

2.2 Лінгвістична база даних як метод дослідження фразеології

У вітчизняній фразеології апробовані декілька проєктів фактографічних ЛБД. Так, І. Гарбера у [14] уперше у діалектній фразеології для структурування, систематизації й формалізації репрезентантів концепту *людина* використовує ЛБД «Концепт *людина* у фразеології східностепових українських говірок», що містить 706 ареальних фразеологічних одиниць. Проєктування цієї ЛБД здійснено в два етапи:

1) на першому – інфологічному етапі:

а) сформовано корпус ареальних фразеологічних одиниць східностепових українських говірок з архісемою ‘людина’;

б) визначено класифікаційні типи ареальних фразеологічних одиниць за ідеографічним, аксіологічним, структурним параметрами;

в) опрацьовано перелік кодів культури та міжкодових переходів аналізованого концепту;

г) побудовано словникові статті ареальних фразеологічних одиниць;

ґ) укладено проєктну таблицю ЛБД, що представлена дев’ятьма полями (порядковий номер ареальної фразеологічної одиниці; ареальна фразеологічна одиниця; значення ареальної фразеологічної одиниці; репрезентант культурного коду; різновид культурного коду; різновид ареальної фразеологічної одиниці за ідеографічною класифікацією; різновид ареальної фразеологічної одиниці за аксіологічною класифікацією; різновид ареальної фразеологічної одиниці за структурною класифікацією; контекст);

2) під час другого - датологічного етапу – створено ЛБД на основі Microsoft Office Access із використанням єдиної таблиці даних, що становить алфавітний словник аналізованих ареальних фразеологічних одиниць з указівкою належності до певної фразеосемантичної групи або фразеосемантичної підгрупи; запитів, що відповідають за вибірку даних із таблиці за визначеними параметрами; форм, що виступають сторінками в меню; макросів, що забезпечують навігаційні дії в розділах меню ЛБД. Головне меню представлено розділами «Ареальні фразеологічні одиниці», «Коди культури»,

«Аксіологічна характеристика», що цілком відповідає структурним складникам концепту *людина* у фразеології східностепових українських говірок. У такий спосіб, здійснивши певний запит, користувач отримує перелік ареальних фразеологічних одиниць.

ЛБД фразеологічного матеріалу активно презентовані на Міжнародному науково-теоретичному і навчально-прикладному семінарі «Лінгвіст-програміст»:

1) інфологічний і датологічний етапи проєкування бази даних урочистих фразеологічних одиниць сучасної української мови (Д. Кизим, 2016 [30]);

2) лінгвістична база даних фразеологізмів із семантикою здоров'я, любові та краси в українській і англійській мовах із визначенням її структури, функцій (Н. Матвєєва, 2017 [49]);

3) лінгвістична база даних «Гроші» в українській і англійській фразеології з опертям на систему кодів культури (А. Волошина, 2020 [10]);

4) датологічний етап проєктування ЛБД колоративного коду культури у фразеології (В. Кириленко, 2020 [31]);

5) інфологічний етап проєктування ЛБД «Весільна фразеологія» в українській і англійській мовах (К. Коваль, 2020 [33]);

6) функції і структура лінгвістичної бази даних «Зооморфний код культури в українській і англійській фразеології» (Т. Чиренко, 2020 [84]);

7) завдання інфологічного та датологічного етапів проєктування фактографічної ЛБД «Фундаментальні емоції людини в англійській фразеології» (О. Кольцова, 2022 [89]);

8) ідеографічна класифікація фразеологічних одиниць на позначення фізичної агресії в українській фразеології з опертям на завдання інфологічного етапу проєктування відповідної лінгвістичної бази даних (О. Пиндик, 2022 [58]).

2.3 Концепція лінгвістичної бази даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом

Фактографічна ЛБД фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом визначувана такими ознаками:

1) тип мовних одиниць: фразеологічні одиниці;

2) аспект опису фразеологічної семантики: аксіофраземна прагматика;

3) лінгвістичні задачі: встановлення вторинної знакової системи та зіставний аналіз гастрономічного коду культури в українській та англійській національно-мовних картинах світу;

4) джерело даних: містить словникові дані, тобто дані фразеологічних і тлумачних словників української та англійської мов;

5) сфера застосування: призначена для:

а) забезпечення програмних компетентностей освітньо-професійних і освітньо-наукових програм спеціальності 035 «Філологія» (галузі знань 03 «Гуманітарні науки») закладів вищої освіти, зокрема під час вивчення української та англійської мов як іноземної;

б) використання в різних науково-дослідних цілях та у фразеографічній практиці;

6) виконана в реляційній системі керування базами даних Microsoft Access, що входить до складу пакета Microsoft Office. Вибір цієї програми зумовлений її зручним графічним інтерфейсом та наявністю широкого спектра можливостей. ЛБД складається з кількох взаємозалежних таблиць, в яких містяться дані, розподілені за рядками (записами) та стовпцями (полями). Кожен запис є сукупністю значень декількох полів, які залежно від своєї функції містять дані різних типів, наприклад, текстові, числові, гіперпосилання, вкладення.

Під час заповнення основних таблиць даних із словникових статей фразеографічних джерел беруться такі дані: фразеологізм, фразеологічне значення, стилістичний маркер (за наявності); контекст (за наявності). У ЛБД вноситься інформація про гастрономізм, який входить до складу ФО та постає

репрезентантом гастрономічного коду культури. Як приклад розглянемо запис ФО:

1) в українській мові:

Гастрономізм_юшка

ФО_набратися юшки (юхи)

Фразеологічне значення_перейнятися чиїми-небудь поглядами, думками, настроями і т. ін.; засвоїти чиїсь манери, звичаї і т. ін.

Стилістичний маркер _зневажливо

Контекст_Школярської *юхи набрався* (М. Номис).

Гастрономізм_юшка

ФО_як (мов, ніби і т. ін.) шилом юшки вхопити

Фразеологічне значення_дуже мало

Стилістичний маркер _відсутній

Контекст_– Та піді мною аж жижки затремтіли, коли я побачив, як всі читають цей Маніфест про війну, а радості мов *шилом юшки вхопили* (Переклад С. Масляка).

Гастрономізм_юшка

ФО_червона юшка

Фразеологічне значення_кров

Стилістичний маркер _відсутній

Контекст_Умитих *червоною юшкою,* майже непритомних, їх [арештантів] відвезли у поліцію (Ф. Маківчук).

2) в англійській мові:

Гастрономізм_soup

ФО_from soup to nuts

Фразеологічне значення_from the very beginning to the very end

Стилістичний маркер_відсутній

Контекст_This introductory philosophy course will examine the field *from soup to nuts,* beginning with the Greeks and finishing with the work of modern philosophers.

Гастрономізм_soup

ФО_crazy as a soup sandwich

Фразеологічне значення_completely unhinged, out of control, or in an incoherent mental state

Стилістичний маркер_відсутній

Контекст_After seeing how she screamed at her students for the slightest infraction, everyone is starting to think she's just *crazy as a soup sandwich*.

Гастрономізм_soup

ФО_be duck soup

Фразеологічне значення_to be very easy

Стилістичний маркер_slang

Контекст_Oh please, I've been playing guitar for 20 years – that song *is duck soup*.

Завдання першого етапу моделювання ЛБД фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом полягає у відборі об'єктів опису, типів інформації про їхню будову та функціювання. Це етап вивчення й опису певної предметної галузі, її внутрішньої формалізації. Результатом роботи лінгвіста на цьому етапі є концептуальна інформаційна модель такої предметної галузі та проєктна таблиця аналізованих мовних одиниць. Завданням другого етапу є вироблення способів представлення об'єктів та інформації про них у пам'яті комп'ютера, спеціальних маркерів-сигналізаторів для безпомилкового «розпізнавання» комп'ютером того чи того типу інформації, правил взаємодії типів інформації та одержання з бази даних відомостей у потрібному вигляді або обсязі, тобто це етап зовнішньої формалізації інформації про мовні об'єкти.

Висновки до Розділу 2

Система баз даних – це комп'ютеризована система зберігання однотипних записів. Базу даних можна розглядати як електронну картотеку, тобто сховище або контейнер для певного набору даних, занесених в комп'ютер. Користувачам цієї системи надається можливість виконувати (або передавати системі запити на виконання) безліч різних операцій: додавати нові порожні файли в базу даних; вставляти нові дані в існуючі файли; отримувати дані з існуючих файлів; видаляти дані з існуючих файлів; змінювати дані в існуючих файлах; видаляти існуючі файли з бази даних тощо.

Процес проєктування лінгвістичних баз даних з одного боку використовує загальні принципи побудови баз даних, а з іншого боку має певні особливості, які пов’язані з завданнями автоматичного опрацювання тексту. Необхідно застосовувати як комп’ютерні, так і лінгвістичні знання, для того щоб побудувати максимально узгоджену, повну та ефективну для практичного застосування базу даних, яка буде оптимально розв’язувати покладені на неї завдання.

Стратегія створення ЛБД фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом спрямована на багаторазове різноаспектне використання, тобто обробку мовних одиниць за різними параметрами та типами інформації.

РОЗДІЛ 3
ЛІНГВІСТИЧНА БАЗА ДАНИХ ФРАЗЕОЛОГІМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНОМІЗМОМ

3.1 Лінгвістична база даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в українській національно-мовній картині світу

Інфологічний етап проєктування лінгвістичної бази даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в українській національно-мовній картині світу представлений проєктною таблицею (див. Табл. 3.1).

У ЛБД використано скорочення:

- вульг. – вульгарне;
- грубо – грубе вживання;
- груб.-прост. – грубо-просторічне;
- діал. – діалектне;
- етн. – етнографічне;
- жарг. – жаргонне;
- жарт. – жартівливе;
- запереч. – заперечення;
- заст. – застаріла ФО;
- згруб. – згрубіле;
- зневажл. – зневажливе;
- ірон. – іронічне;
- і т. д. – і так далі;
- і т. ін. – і таке інше;
- книжн. – книжне;
- лайл. – лайливе;
- презир. – презирливо;
- прост. – просторічне;
- рідко – рідковживане;
- рідше – вживане рідше;
- розм. – розмовне;
- розм.-фам. – розмовно-фамільярний вираз;
- сл. – слово;
- фам. – фамільярне.

Таблиця 3.1

Фрагмент проєктної таблиці ЛБД фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в українській мові

№	Гастрономізм	ФО	Значення	Стил. маркер	Контекст
1.	**Вареник**	як вареник у маслі (у сметані)	Дуже добре, безтурботно або заможно		— Авжеж! Вашій Лукині буде за ним як вареникові у сметані (І. Нечуй-Левицький).
2.	**Вишкварки**	масляні (позаторішні) вишкварки	Що-небудь незначне, не варте уваги; дрібниці	зневажл.	За що ж його [сина] узяли? — А враг їх матір знає. За масляні вишкварки! (Панас Мирний).
3.	**Галушки**	всипати на галушки	Дуже вилаяти, суворо покритикувати		Прокіп хіба не попереджав тебе? Ілько не відповів.— Ну за це доведеться старому на галушки всипати... Я ж просив його... (А. Хорунжий).

4.	**Гарбуз**	годувати гарбузами	Відмовляти тому, хто сватається	жарт.	— У нас не попадайсь, зараз провчимо, а найбільше тих, що добрих людей замість рушників та годують гарбузами (Г. Квітка-Основ'яненко).
5.	**Горох**	горох з капустою	Що-небудь таке, в чому важко розібратися; щось невпорядковане, незрозуміле, наплутане і т. ін.	жарт., ірон.	Словом — горох з капустою, нічого не розбереш, що там діється Кипить, мов в горшку (М. Коцюбинський).
6.	**Грінка**	убити (піймати) грінку	Мати вигоду, користь, виграти що-небудь		Дідону мав він [Еней] мов за жінку, убивши добру в неї грінку, мутив, як на селі москаль (І. Котляревський);

					[Марфуша (сама)]: Довідаюсь, чи правда в тому, що вона покохала якогось простого парубка?.. Ну, якщо тому правда, то убила грінку, виміняла шило на швайку (М. Кропивницький).
7.	**Капуста (локшина)**	сікти / посікти (порубати) на капусту (на локшину, на січку)	Нещадно винищувати, шматуючи і т. ін. кого-небудь		Печеніги попхалися в ворота, вони вскакували у вузький і тісний прохід по кільканадцятеро, і їх сікли на локшину (П. Загребельний); – Вони [міномети] страшні? – Січуть німців на січку (О. Гончар); А за яким лихом нам поспішати? – одповів Нечай. – Ще вспіємо посікти ворогів на капусту! (А. Кащенко).

8.	**Пиріг**	мазати пирогом (пирогами)	Балувати, розпещувати кого-небудь		– Цить, блазню! Ти, видно, не був ні в кого в руках, видно, не держано тебе як слід. Мазали тебе зверху пирогом (Панас Мирний).
		На пироги	У гості		Часом влітку заїжджає у колгосп на пироги син бажаний, дорогий (М. Шпак).
9.	**Рак**	пекти / спекти раків	Червоніти перев. від сорому, ніяковіти і т. ін		Червоній, Колодо, печи раків, коли не послухав старших, як картоплю кагатував (В. Кучер); Куропатенко почервонів, звичайно, заслужено спік раків – законів конспірації треба суворо додержувати і між собою (Ю. Смолич).

		як (мов, наче і т. ін.) [печений (варений)] рак	Дуже червоний (перев. від сорому)		Коли б видніше було, Власов побачив би, як Василь наче рак став від тих слів його (Панас Мирний); Вуха стали як печені раки (3 усн. мови).
10.	**Щупак**	як щупак на сковорідці	дуже сильно, надзвичайно		Мав неспокійний сон. Хропів, харчав, аж мала дитина збудилася, а над ранок став через сон кричати, кидав собою як щупак на сковорідці (Б. Лепкий).

На цьому етапі опрацьовано ЛБД фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в українській мові.

Крок 1. Створення ЛБД Microsoft Access (див. Рис. 3.1).

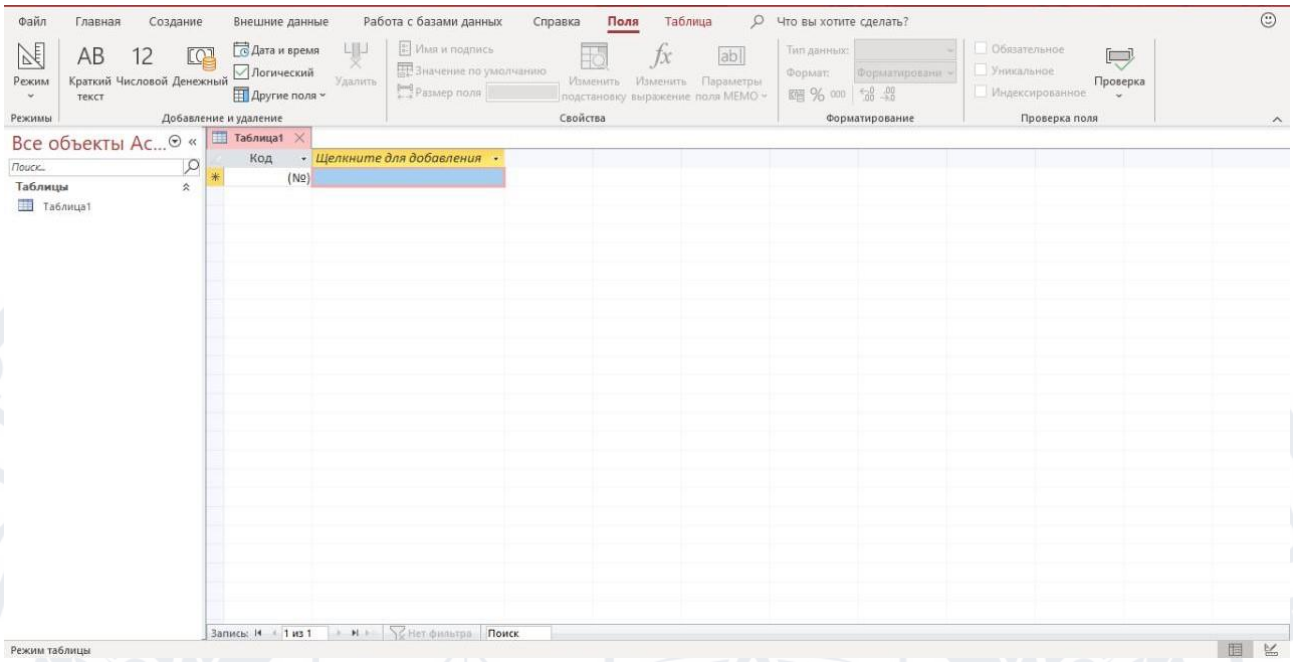

Рис. 3.1. Результат кроку 1 алгоритму укладання ЛБД

Крок 2. Створення таблиці (див. Рис. 3.2).

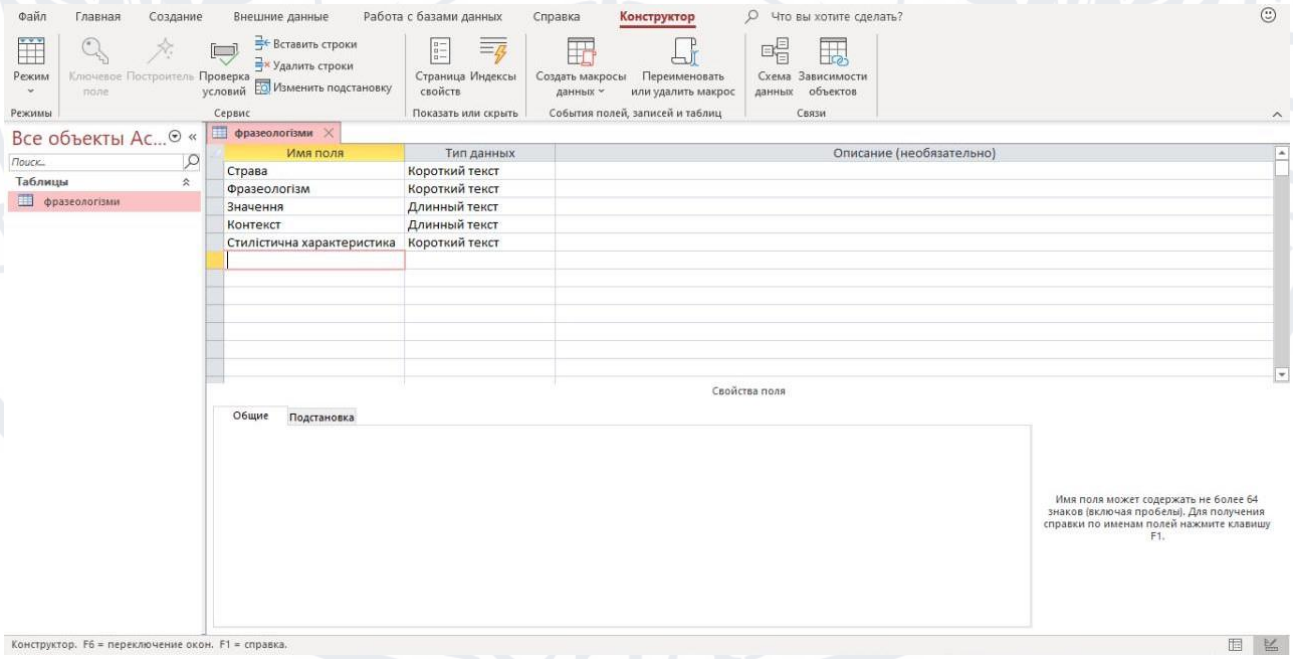

Рис. 3.2. Результат кроку 2 алгоритму укладання ЛБД

Крок 3. Заповнення таблиці (див. Рис. 3.3).

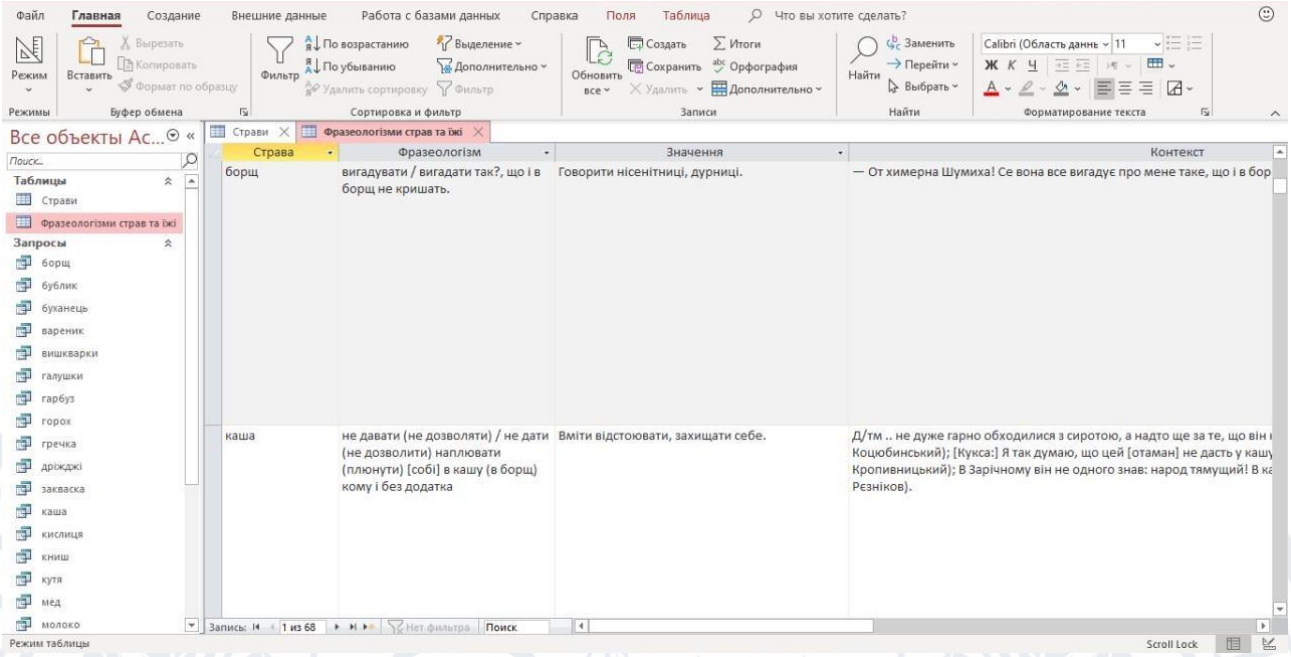

Рис. 3.3. Результат кроку 3 алгоритму укладання ЛБД

Крок 4. Створення зв’язків (див. Рис. 3.4).

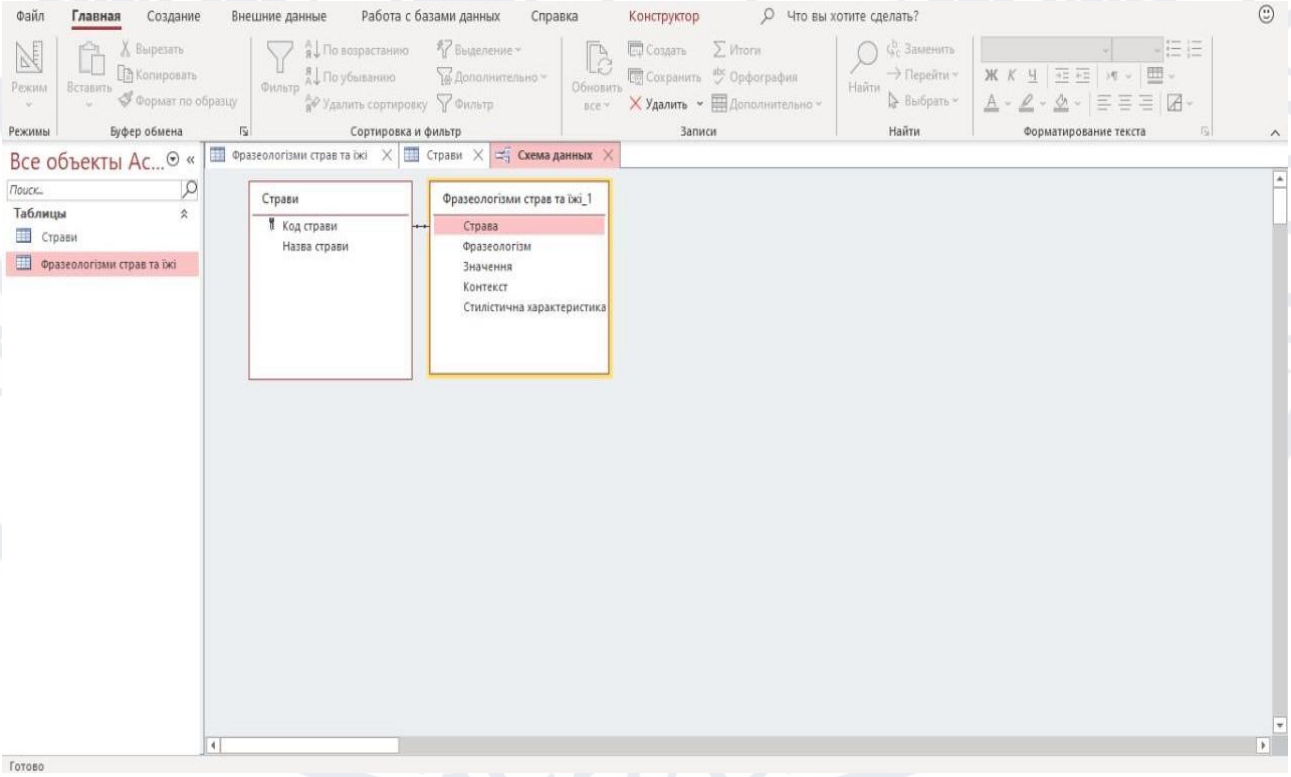

Рис. 3.4. Результат кроку 4 алгоритму укладання ЛБД

Крок 5. Створення запитів (див. Рис. 3.5).

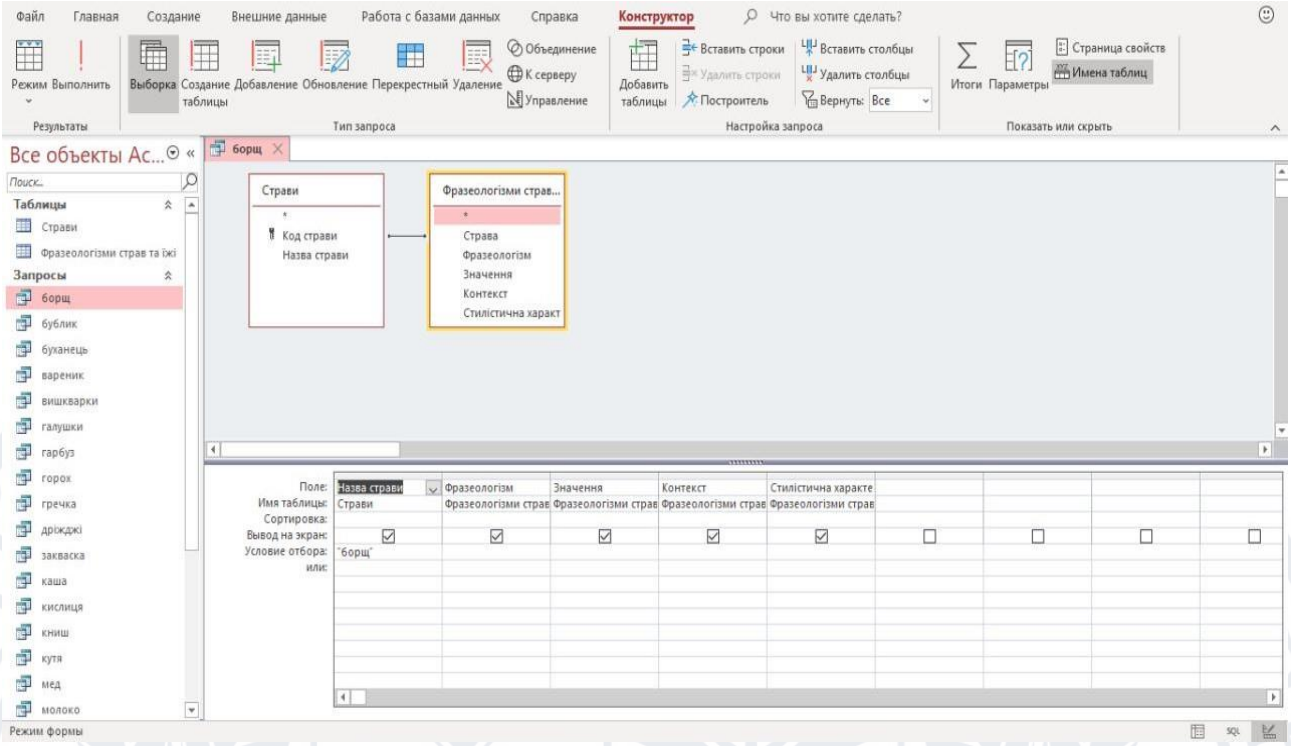

Рис. 3.5. Результат кроку 5 алгоритму укладання ЛБД

До поля «Гастрономізм» укладено лінгвокультурологійний коментар (Табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Фрагмент таблиці лінгвокультурологійного коментаря до поля «Гастрономізм»

Гастрономізм-складник ФО	**Значення гастрономізму**	**ФО**	**Значення ФО**	**Ілюстрація гастрономізму**
Борщ	‘рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти з додатком картоплі та різних приправ’ [2, т. 1, с. 222]	свищі в борщі	‘хто-небудь дуже бідний’	
Буханець		вліпити буханця	‘вдарити когось’	
		годувати бебехами (буханцями)		

Вареник	‘невеликий варений виріб, зліплений з прісного тіста і начинений сиром, ягодами, капустою і т. ін. ’ [2, т. 1, с. 291]	як вареник у маслі (у сметані)	‘дуже добре, безтурботно або заможно’	
Вишкварки	‘добре просмажені шматочки сала і залишки від сала після витоплення з нього жиру’ [2, т. 1, с. 542]	масляні (позаторішні) вишкварки	‘зневажл. що-небудь незначне, не варте уваги, дрібниці’	
Галушки	‘різаний або рваний шматочок прісного тіста, зварений на воді або на молоці’ [2, т. 2, с. 22]	всипати на галушки	‘дуже вилаяти, суворо покритикувати’	

Калач	‘білий хліб особливої форми, випечений із крученого й переплетеного тіста’ [2, т. 4, с. 75]	[і (ніяким)] калачем не заманити	‘не можна вмовити, спонукати кого-небудь до чогось ніякими принадами, обіцянками і т. ін. ’	
Каша	‘страва з крупів, пшона, рису тощо, зварена на воді або молоці’ [2, т. 4, с. 125]	каші (їсти) просить	‘подертий і потребує лагодження (про взуття та одяг)’	
		варити кашу (квашу)	‘1. з ким. Робити що-небудь, залагоджувати яку-небудь справу з кимсь’.	

			‘2. з чого. Будувати свої міркування, ґрунтуючись на ненадійних, хибних відомостях або на вигадках; вигадувати’	
		в кашу вкипіти	‘затіяти неприємну, складну, з великими клопотами справу’	
		заварити кашу	‘затіяти щось дуже складне, клопітне, що	

			загрожує неприємними наслідками’	
		каші (пива) не звариш (не навариш)	‘не домовишся, не дійдеш згоди, взаєморозуміння з кимсь’	
		мало каші з’їв	‘1. дуже молодий, недосвідчений’. ‘2. бути в дитячому віці’	
		на припічку кашу їсти	‘дуже малий хто-небудь’	
		каша скисла	‘кому-небудь не вдалося успішно здійснити свій	

			план, свої наміри, задуми і т. ін.’	
		березова каша (припарка)	‘різки для покарання’	
Книш	‘вид білого хліба з загорнутими всередину краями та змазаного салом або олією’ [2, т. 4, с. 198]	не того тіста книш	‘не такий, як хтось, не схожий на інших’	
Крашанка	‘пофарбоване куряче яйце, призначене для великодніх свят’ [2, т. 4, с. 330]	з вареної крашанки курча висидить	‘ірон. надзвичайно хитрий, спритний’	

Кутя	‘обрядова каша з ячмінних або пшеничних зерен, уживана з солодкою підливою напередодні Різдва чи Водохреща’ [2, т. 4, с. 419]	передавати / передати куті меду	‘перевищувати норму, міру в чому-небудь або перебільшувати що-небудь’	
Паска	‘солодкий здобний високий білий хліб циліндричної форми, що за православним звичаєм випікається до великодня’ [2, т. 6, с. 86]	як Сірко з паскою	‘вираження повного заперечення змісту зазначеного слова; зовсім не (поживитися)’	
Хрін	**Хрін**	як хрін (під) ніс	‘бути надзвичайно неприємним, дуже не подобатися’	

		підносити/ піднести [тертого] хріну (хрону, перцю)	‘робити або говорити кому-небудь щось неприємне, прикре, образливе і т. ін.’	

3.2 Лінгвістична база даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в англійській національно-мовній картині світу

Інфологічний етап проєктування лінгвістичної бази даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в англійській національно-мовній картині світу представлений проєктною таблицею (див. Табл. 3.3).

У ЛБД використано скорочення:

- бібл. – біблійний вираз;
- жарг. – жаргонне;
- канц. – канцелярський вираз;
- книжн. – книжне;
- лайл. – лайливе;
- рел. – релігійний вираз;
- ритор. – риторичний вираз;
- розм. – розмовне;
- юр. – юридичний термін.

Таблиця 3.3

Фрагмент проєктної таблиці ЛБД фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в англійській мові

№	Гастрономізм	Фразеологізм	Значення	Стил. маркер	Контекст
1.	**Food**	angel food	Biscuit		We have what`s left of that angel food you had last night with the ice-cream.
2.	**Food**	food for powder	Cannon fodder		Good enough to toss: food for powder: food for powder.
3.	**Fruitcake**	(as) nutty as a fruitcake	Nuts, nutty, mad	жарг.	She`s nutty as a fruitcake.
4.	**Grill**	put on the grill	Put on the grill		He does not sound frank, so he is "put on the grill".
5.	**Gruel**	get one`s gruel	To be punished	розм.	If Jon had taken the gruel of his discovery down…

6.	**Gruel**	give smb. his gruel	Severely punish someone		Hey, give Neon his gruel now!
7.	**Hare**	cook one`s hare before it is caught	Share something		Firs catch your hare then cook him.
8.	**Hen**	like a hen on a hot girdle	Like on charcoal		I was… like the proverbial hen on a hot girddle.
9.	**Jam**	have jam on it	Live in abundance	розм.	…but compared with most of us he`s got jam on it.
10.	**Jam**	jam tomorrow	Promises	розм.	The rule is, jam tomorrow, jam yesterday, but never jam today.
11.	**Loaf**	loaves and fishes	Creature comforts	бібл.	Children and a bare income of 400 a year should look after the loaves and fishes…
12.	**Lobster**	a boiled lobster	The nickname of the English soldiers		…and the boiled lobster could sir in comfort.

13.	**Manna**	manna from heaven	Manna from heaven	бібл.	One the surface it appears that independence has come like "manna from heaven"…

На цьому етапі використано такий самий алгоритм укладання ЛБД фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом в англійській мові.

Крок 1. Створення ЛБД Microsoft Access (див. Рис. 3.6).

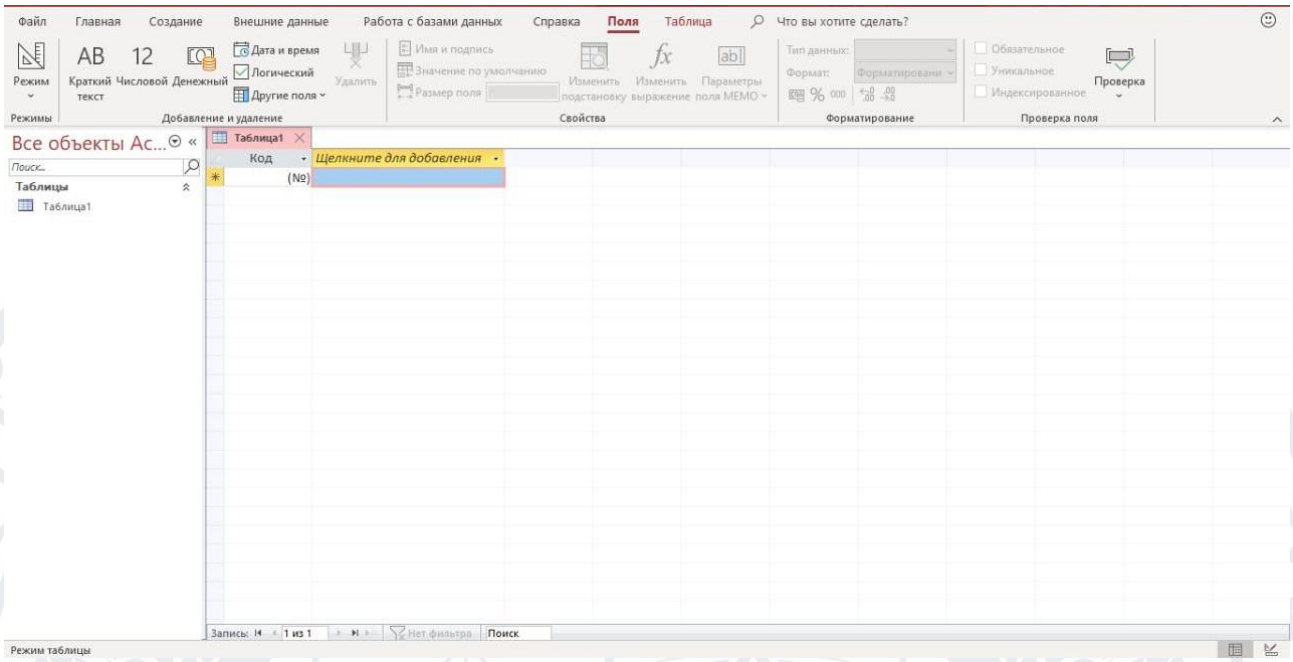

Рис. 3.6. Результат кроку 1 алгоритму укладання ЛБД

Крок 2. Створення таблиці (див. Рис. 3.7).

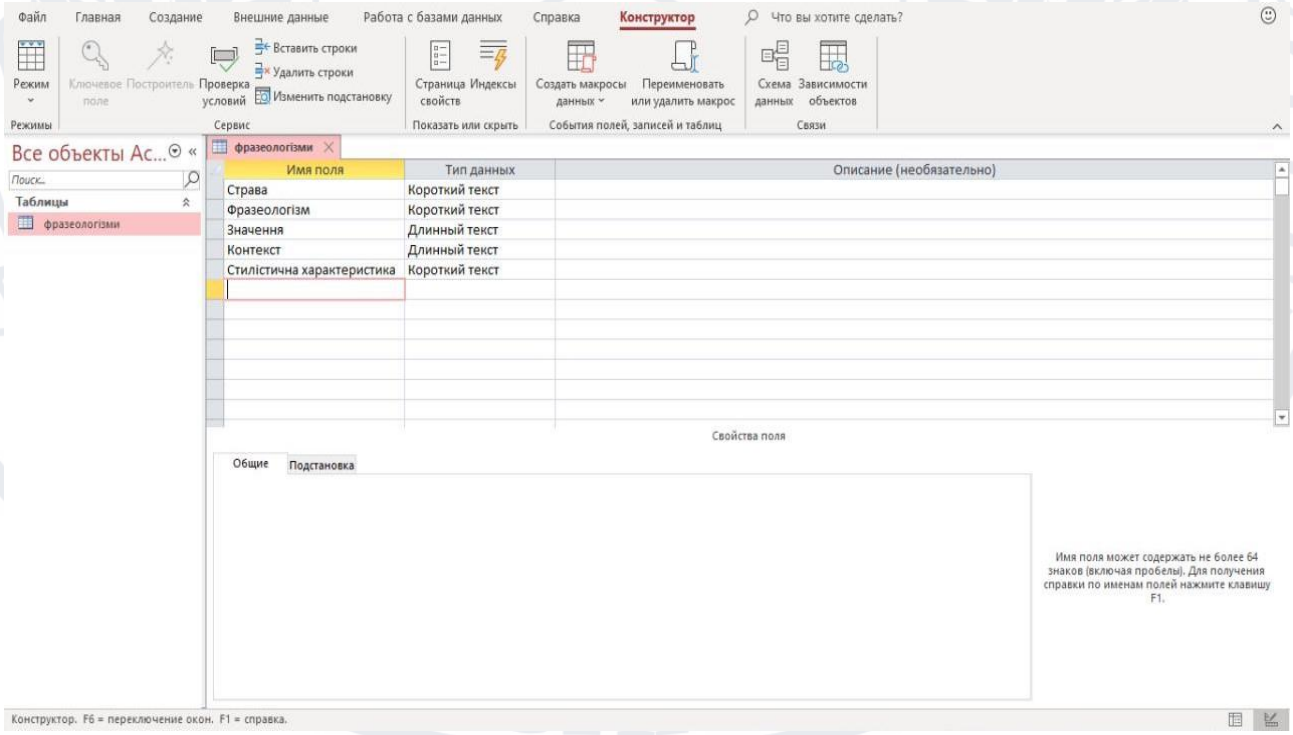

Рис. 3.7. Результат кроку 7 алгоритму укладання ЛБД

Крок 3. Заповнення таблиці (див. Рис. 3.8).

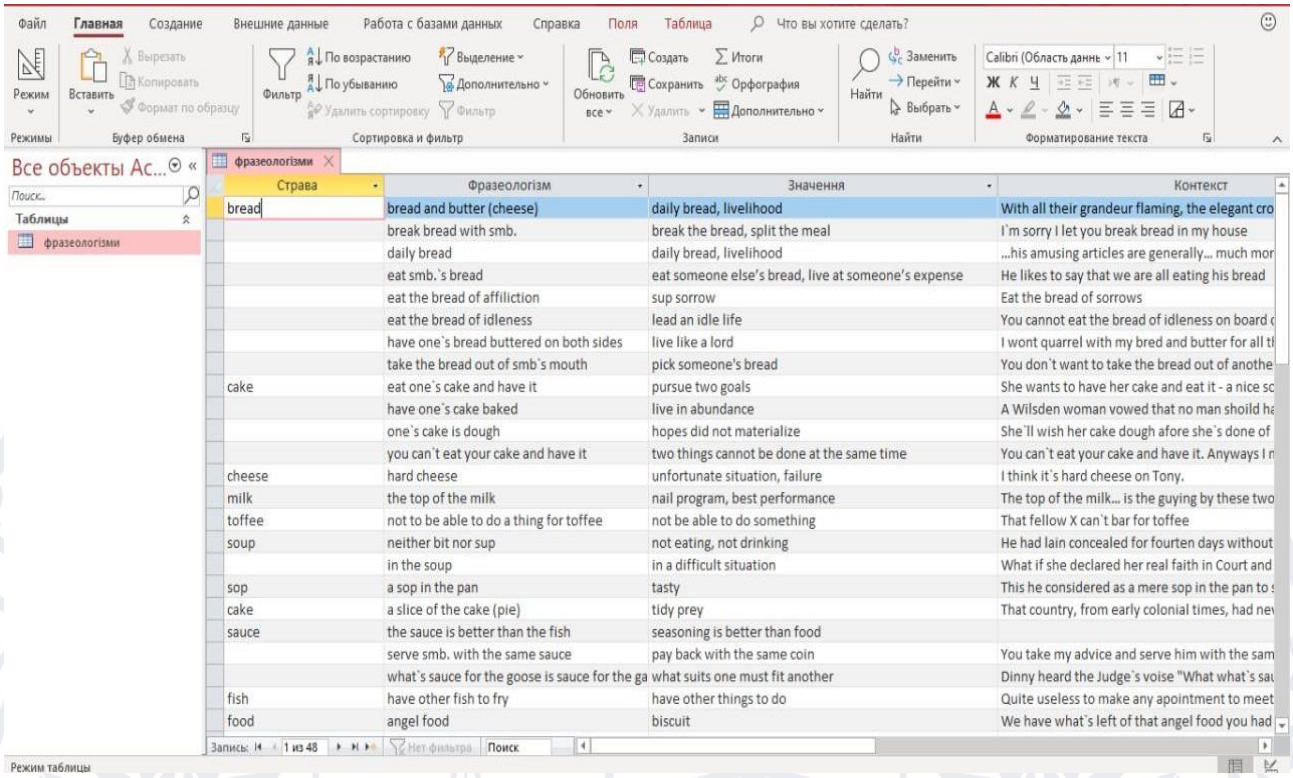

Страва	Фразеологізм	Значення	Контекст
bread	bread and butter (cheese)	daily bread, livelihood	With all their grandeur flaming, the elegant cro
	break bread with smb.	break the bread, split the meal	I`m sorry I let you break bread in my house
	daily bread	daily bread, livelihood	...his amusing articles are generally... much mor
	eat smb.`s bread	eat someone else's bread, live at someone's expense	He likes to say that we are all eating his bread
	eat the bread of affiliction	sup sorrow	Eat the bread of sorrows
	eat the bread of idleness	lead an idle life	You cannot eat the bread of idleness on board
	have one`s bread buttered on both sides	live like a lord	I wont quarrel with my bred and butter for all t
	take the bread out of smb`s mouth	pick someone's bread	You don`t want to take the bread out of anothe
cake	eat one`s cake and have it	pursue two goals	She wants to have her cake and eat it - a nice s
	have one`s cake baked	live in abundance	A Wilsden woman vowed that no man shoild h
	one`s cake is dough	hopes did not materialize	She`ll wish her cake dough afore she`s done of
	you can`t eat your cake and have it	two things cannot be done at the same time	You can`t eat your cake and have it. Anyways I
cheese	hard cheese	unfortunate situation, failure	I think it`s hard cheese on Tony.
milk	the top of the milk	nail program, best performance	The top of the milk... is the guying by these two
toffee	not to be able to do a thing for toffee	not be able to do something	That fellow X can`t bar for toffee
soup	neither bit nor sup	not eating, not drinking	He had lain concealed for fourten days without
	in the soup	in a difficult situation	What if she declared her real faith in Court and
sop	a sop in the pan	tasty	This he considered as a mere sop in the pan to
cake	a slice of the cake (pie)	tidy prey	That country, from early colonial times, had ne
sauce	the sauce is better than the fish	seasoning is better than food	
	serve smb. with the same sauce	pay back with the same coin	You take my advice and serve him with the sam
	what`s sauce for the goose is sauce for the ga	what suits one must fit another	Dinny heard the Judge`s voise "What what`s sa
fish	have other fish to fry	have other things to do	Quite useless to make any apointment to meet
food	angel food	biscuit	We have what`s left of that angel food you had

Рис. 3.8. Результат кроку 8 алгоритму укладання ЛБД

Крок 4. Створення зв’язків (див. Рис. 3.9).

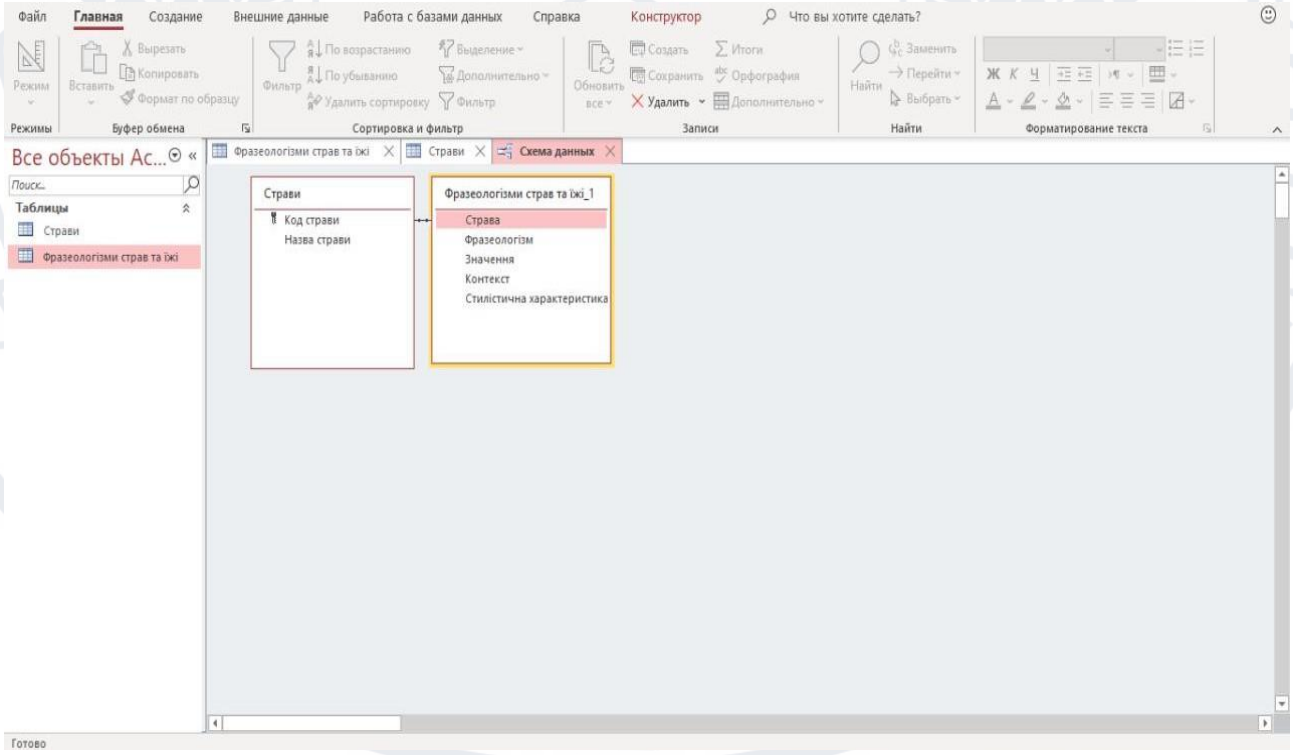

Рис. 3.9. Результат кроку 9 алгоритму укладання ЛБД

Крок 5. Створення запитів (див. Рис. 3.10).

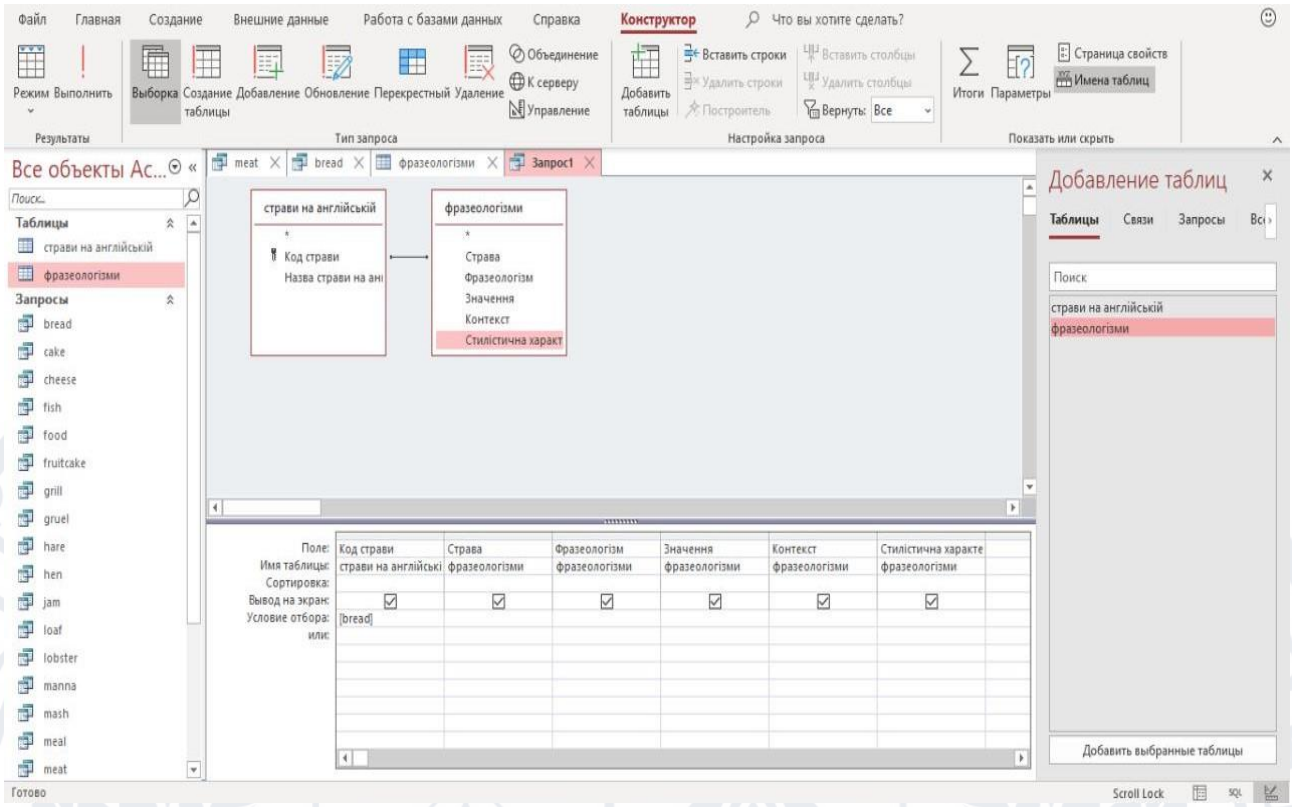

Рис. 3.10. Результат кроку 5 алгоритму укладання ЛБД

До поля «Гастрономізм» укладено лінгвокультурологійний коментар (Табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Фрагмент таблиці лінгвокультурологійного коментаря до поля «Гастрономізм»

Гастрономізм-складник ФО	Значення гастрономізму	ФО	Значення ФО	Ілюстрація гастрономізму
Bread	‘food made of flour, water, and yeast mixed together and baked; the food that one needs in order to live’ [2]	bread and butter (cheese)	‘daily bread, livelihood’	
		break bread with smb.	‘break the bread, split the meal’	
		daily bread	‘daily bread, livelihood’	
		eat smb.`s bread	‘eat someone else’s bread, live at someone’s expense’	
		eat the bread of affiliction	‘sup sorrow’	

		eat the bread of idleness	‘lead an idle life’	
		have one`s bread buttered on both sides	‘live like a lord’	
		take the bread out of smb`s mouth	‘pick someone's bread’	
Fruitcake	‘a cake containing dried fruit and nuts’[2]	(as) nutty as a fruitcake	‘nuts, nutty, mad’	
Gruel		get one`s gruel	‘to be punished’	

	‘a thin liquid food of oatmeal or other meal boiled in milk or water’ [2]	give smb. his gruel	‘severely punish someone’	
Jam	‘a sweet spread or conserve made from fruit and sugar boiled to a thick consistency’ [2]	have jam on it	‘live in abundance’	
		jam tomorrow	‘promises’	

Висновки до Розділу 3

Відбір інформації та її структурування, моделювання змісту інформації здійснено на першому – зовнішньому етапі. Цей етап представлений проєктними таблицями в українській та англійській фразеології, що сформовані п’ятьма полями: 1) гастрономізм; 2) ФО; 3) значення ФО; 4) стилістичний маркер; 5) контекст.

На другому етапі – етапі зовнішньої формалізації мовних об’єктів – матеріал формалізовано безпосередньо у БД, створену за допомогою програми Microsoft Office Access. Коментар до поля «Гастрономізм» лінгвістичної бази даних включає назву гастрономізму, інформацію про походження, опис зовнішнього вигляду та призначення; ілюстрацію.

ВИСНОВКИ

Фразеологізм як предмет досліджень лінгвістичної прагматики і семантики з урахуванням новітніх методологійних настанов і практичних завдань позиціонований як особлива форма мовно-культурної комунікації. Фразеологія є проявом концептуалізації довкілля, що конструюється за допомогою образів колективного досвіду та народної пам'яті. ФО постає складником ментальності нації, стрижнем «культурних конотацій» як частина мовної системи, а відповідно, постає самостійним рівнем національно-мовної картини світу.

Розуміння культури як сукупності знакових систем призвело до особливого погляду на проблеми харчування, яке стало розглядатися як ще один спосіб кодування культурної інформації. Гастрономічний код культури містить інформацію про культурні традиції, ціннісні орієнтири, базові елементи НМКС, поведінкові патерни, а також соціальну структуру та принципи соціальної диференціації певного етносу. Це говорить про важливість такого культурного коду для самоідентифікації нації, для побудови її специфічного образу світу.

Гастрономічний код є одним із важливих інструментів освоєння культури, «кодуючи» національні уявлення про світ. Гастрономічний код культури визначуваний складною структурою, до складу якої входять харчовий та кулінарний коди. Гастрономічний код позиціонуємо як найменування елементів харчування (продуктів та готових страв) та їх приготування, вживання, поширення, що актуалізують у свідомості носіїв мови фонові уявлення, які не фіксуються словниковими дефініціями.

Для структурування, систематизації й формалізації зібраного фактичного матеріалу – джерельної бази ФО із компонентом-гастрономізмом – використано лінгвістичну базу даних. На першому етапі проєктування лінгвістичної бази даних фразеологізмів із компонентом-гастрономізмом: а) відібрано та систематизовано ФО з компонентом-гастрономізмом в українській та англійській мовах; б) розроблено концептуальну модель їх опису у форматі фактографічної ЛБД; в) укладено проєктні таблиці ЛБД фразеологізмів із

компонентом-гастрономізмом в аналізованих мовах. Під час заповнення таблиць із словникових статей фразеографічних джерел витягуються такі дані: фразеологізм, фразеологічне значення, стилістичний маркер (за наявності); контекст (за наявності). Вноситься інформація про показник гастрономічного коду культури та надається ілюстрація. На другому етапі проєктування ЛБД представлено інформацію про ФО у пам'яті комп'ютера.

У ЛБД представлені гастрономізми української мови (*борщ, бублик, буханець, вареник, вишкварки, галушки, гарбуз, горох, гречка, дріжджі, закваска, каша, кислиця, книш, крашанка, кутя, мед, молоко, морква, м'ясо, оселедець, паска, печений гарбуз, риба, сало, сир, сіль, сметана, хліб, хліб-сіль, цибуля, щупак, юшка, яєчня, яйце*) та англійської мови (англ. *bread, cake, cheese, fish, food, fruitcake, grill, gruel, hare, hen, jam, loaf, lobster, manna, mash, meal, meat, melon, milk, omelet, sauce, sop, soup, toffee*).

Національно-культурна специфіка аналізованих ФО полягає, по-перше, у словах-реаліях, які входять до їхнього складу, по-друге, у способах переосмислення їх семантики в самому фразеологічному значенні. Наприклад, борщ: *свищі в борщі* 'хто-небудь дуже бідний' або grill: *grill someone about something* 'to question or interrogate someone intensely and relentlessly (about something)'.

Перспективу дослідження вбачаємо у поглибленому зіставному вивченні гастрономічного коду культури в українській та англійській національно-мовних картинах світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьєв Л.Г. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки. *Мовознавство.* 1979. №5. С. 13-16.
2. Алефіренко М.Ф. Проблеми фразеологічного рівня мови. *Мовознавство*. 1984. №5. С.42-47.
3. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 136 с.
4. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику. М. : Эдиториал УРСС, 2001. 358 с.
5. Безнощенко Т. Продукти харчування як репрезентанти гастрономічної культури українців (на матеріалі української фразеології). *Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов : [матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем»* (27.11.2020)]. Вип. 5. Бахмут : Вид-во ГІІМ ДВНЗ ДДПУ, 2020. С. 86-88.
6. Безнощенко Т. Страви як репрезентанти гастрономічного коду культури в українській фразеології. *Лінгвокомп'ютерні дослідження* : зб. наук. праць. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 13-18.
7. Берко А.Ю., Верес О.М. Організація баз даних. Практичний курс. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2003. 152 с.
8. Билиця У.Я. Концепт HUMAN BEING в англомовній компаративній фразеології: дис. … к.філол.н.: 10.02.04. Львів, 2019. 368 с.
9. Венжинович Н.Ф. Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти: автореф. дис. … д.філол.н.: 10.02.01 К. : Інститут укр. мови НАН України, 2018. 41 с.
10. Волошина А. База даних «Гроші» в українській і англійській фразеології: досвід проєктування. *Лінгвокомп'ютерні дослідження*. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 18-25.
11. Гайна Г.А. Основи проектування баз даних. К.: Кондор, 2008. 200 с.

12. Галинська О. Типологія кодів культури в українській і англійській інтертекстуальній фразеології. *Філологічні трактати*. 2011. Т.3. №2. С. 45-51.

13. Галинська О.М. Фразеологізми як знаки культурної інформації. *Проблеми зіставної семантики*. Вип. 10. 2011. Ч. 2. С. 72-76.

14. Гарбера І.В. Мовноареальне поле концепту ЛЮДИНА: фразеокогнітивний рівень і лінгвокомп'ютерне моделювання: монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 172 с.

15. Гарбера І.В. Інфологічний етап проектування лінгвістичної бази даних «Концепт «Людина» у фразеології східностепових українських говірок». *Славистика XXI/1–2*, 2017. С. 112-118.

16. Гладка В. Лінгвокультурологічний підхід у вивченні фразеологізмів французької мови. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1 (35). С. 41-46.

17. Глуховцева І.Я. Динаміка української фразеології кінця ХХ – початку ХХІ століття: тенденції розвитку. Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2015. 179 с.

18. Громовенко В.В. Лінгвістична база даних політичних неологізмів української мови: архітектоніка та функційне призначення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72), №1, Ч. 2. С. 148-152.

19. Дарчук Н.П. Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту). К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 351 с.

20. Дейт К.Дж. Введение в системы баз данных. М.: Вильямс, 2005. 1328 с.

21. Диго С.М. Базы данных: проектирование и использование: учебник. М.: Финансы и статистика, 2005. 592 с.

22. Ермакова Л. Р. Глюттоническая номинация в этнокультурном аспекте. Режим доступу: http://rusnauka.com/28_PRNT_2011/Philologia/9_94631.doc.htm.

23. Єрмоленко С. Я. Мінлива стійкість мовної картини світу. *Мовознавство*. 2009. № 3-4. С. 94-103.

24. Журкова О.Л. Мотивованість конотативного значення фразеологічних одиниць англійської та української мов: зіставний аспект : дис. … к.філол.н. К., 2018. 201 с.
25. Загнітко А., Данилюк І., Краснобаєва-Чорна Ж., Путіліна О., Ситар Г. Парадигмально-категорійні основи прикладної лінгвістики. Вінниця : ДонНУ, 2015. 472 с.
26. Капелюшник Е. В. Кулинарный код культуры в семантике образных средств языка : автореф. дисс. канд. филол. наук. Томск, 2012. Режим доступу: http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vtls:000421473
27. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке. *Языковая личность: культурные концепты*. Волгоград-Архангельск : Перемена, 1996. С. 3-16.
28. Карпіловська Є.А. Вступ до комп'ютерної лінгвістики. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. 184с.
29. Карпова Т.С. Базы данных: модели, разработка, реализация. СПб.: Питер, 2001. 304 с.
30. Кизим Д. Урочисті фразеологічні одиниці сучасної української мови: інфологічний і датологічний етапи проектування бази даних. *Лінгвокомп'ютерні дослідження*: зб. наук. праць. Вип. 9. Вінниця : ДонНУ, 2016. С. 63-66.
31. Кириленко В. Колоративний код культури в сучасній фразеології: досвід проєктування лінгвістичної бази даних. *Лінгвокомп'ютерні дослідження* : зб. наук. праць. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 36-41.
32. Ковалюк Ю.В. Культурні коди в ідіоматиці (на матеріалі британських ідіом). *Scientific Researches and Their Practical Application. Modern State and Ways of Development*. 2014. Режим доступу: http://www. sworld. com. ua/konfer36/731. pdf.
33. Коваль К. Інфологічний етап проєктування лінгвістичної бази даних «Весільна фразеологія» (на матеріалі української і англійської мов). *Лінгвокомп'ютерні дослідження* : зб. наук. праць. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 42-48.

34. Ковшова М.Л. Анализ фразеологизмов и коды культуры. *Известия РАН. Серия литературы и языка*. М., 2008. Т. 67. № 2. С. 60-65.

35. Ковшова М.Л. Культурный код как элемент культурной интерпретации фразеологизмов в лингво-культурологической парадигме исследования. *Знание. Язык. Культура*. Тула : Петровская Гора, 2007. С. 30-33.

36. Ковшова М.Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии. Коды культуры. М. : Книжный дом «Либроком», URSS, 2012. 453 с.

37. Кононенко В. І. Національно-мовна картина світу: зіставний аспект (на матеріалі української та російської мов). *Мовознавство*. 1996. №6. С. 39-46.

38. Кочерган М. П. Зіставна лексична семантика : проблеми і методи дослідження. *Мовознавство*. 1996. № 2-3. С. 3-11.

39. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Загальні питання мовознавства. Фонетика і графіка. Лексика і фразеологія. Граматика. Мовна типологія : підруч. для студ. філол. спец. вищ. закл. освіти. К. : ВЦ «Академія», 2000. С. 155-224.

40. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Вторинна знакова система ціннісної картини світу у фраземіці. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. 172 с.

41. Краснобаєва-Чорна Ж.В. Особливості проектування та функційне призначення лінгвістичних баз даних у фразеології, фразеографії та фразеологічній термінографії. *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*. Вінниця : ДонНУ, 2018. Вип. 35. С. 164-169.

42. Краснобаєва-Чорна Ж.В. Фраземіка та фраземографія в сучасній лінгвопарадигмі : [підручник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів]. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 202 с.

43. Красных В.В. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору). *Язык, сознание, коммуникация*. М. : МАКС ПРЕСС, 2001. Вып. 19. С. 5-19.

44. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. М. : Высш. шк., 1986. 396 с.

45. Ларченко Д. І. Фразеологічний склад індонезійської мови. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1, Вип. 13. С. 167-171.

46. Левченко О., Лотоцька Н. Розмежування понять фразеологізм та колокація в сучасному мовознавстві (на матеріалі корпусу текстів Романа Іваничука). *Науковий журнал*. 2019. №10. С. 193-199.

47. Марушкина Н.В. Концепт еда в контексте диалога: автореф. дисс. канд. культурологии: 26.00.01. Иваново, 2014. 25 с.

48. Маслова В.А. Коды лингвокультуры: учеб. пособие / В.А. Маслова, М.В. Пименова. 2-е изд., стер. М. : ФЛИНТА, 2016.180 с.

49. Матвєєва Н. Фразеологічні одиниці на позначення здоров'я, любові та краси в українській та англійській мовах: база даних. *Лінгвокомп'ютерні дослідження* : зб. наук. праць. Вип. 10. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2017. С. 26-32.

50. Матузкова Е.П., Диброва И.В. Пищевой код культуры в фразеологии украинского, английского и греческого языков.*Записки з романо-германської філології*. 2019. №2(43). С. 189-208.

51. Мацьків П.В. Мовна картина світу в контексті суміжних наукових понять. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: Філологічні науки (мовознавство)*. 2017. №7. С. 115–118.

52. Мізін К.І. Компаративна фразеологія. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2007. 168 с.

53. Нагорна О.О. Етнокультурні особливості семантики англійських фразеологізмів (на матеріалі британського варіанту англійської мови) : автореф. дис ... к.філол.н.: 10.02.04. Одеса : 2008, 21 с.

54. Ніколенко В.В. Гастрономічні детермінанти суспільного життя: соціологічний вимір: автореф. дис. ... д-ра соціол. наук. Харків, 2015. 33 с.

55. Олянич А. В. Гастрономический дискурс в системе массовой коммуникации: семантико-семиотические характеристики. *Массовая*

культура на рубеже XX–XXI векав: человек и его дискурс. Москва, 2003. С. 167-201.

56. Олянич А. В. Когнитивная и лингвосемиотическая системы глюттонии: к разработке типологии знаков гастрономического дискурса. *Филологические науки в МГИМО*. М. : МГИМО-Университет, 2014. №56(71). С. 91-111.

57. Пасічник В.В., Резніченко В.А. Організація баз даних та знань. К.: Видавнича група BHV, 2006. 384 с.

58. Пиндик О. Ідеографічна парадигма як основа лінгвістичної бази даних (на матеріалі фразеологізмів на позначення фізичної агресії в українській мові). *Лінгвокомп'ютерні дослідження*. Вип. 15. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2022. С. 54-56.

59. Плюта О. П. Національна кухня як комплекс культурно-побутових традицій українців. *Культура і сучасність*. 2017. №1. С. 147-151.

60. Прадід Ю.Ф. Фразеологічна ідеографія: проблематика досліджень. К.; Сімферополь, 1997. 252 с.

61. Романюк О.Н., Савчук Т.О. Організація баз даних і знань: навч. посібник. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2003. 217 с.

62. Русанівській В. М. Мовна картина світу в етнокультурній парадигмі. *Мовознавство*. 2004. № 4. С. 3-9.

63. Савельева О. Г. Концепт «еда» как фрагмент языковой картины мира: лексико-семантический и когнитивно-прагматический аспекты (на материалах русского и английского языков): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2006. 25с.

64. Савченко Л.В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти. Сімферополь: Доля, 2013. 600 с.

65. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ-Черкаси : Брама, 2004. 276 с.

66. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. К.: Наук. думка, 1973. 280с.

67. Скубіда Л.Ю. Гастрономічний код культури в турецькій народній літературі: особливості та специфіка. *Вчені записки Таврійського нац. ун-ту імені В. І. Вернадського.* 2018. Т. 29(68). №4. С. 177-182.

68. Солодуб Ю.П. Роль словесного комплекса прототипа в реализации коннотативных возможностей фразеологизма. *Филологические науки.* 1996. №1.С. 67-79.

69. Сохань И. Тоталитарный проект гастрономической культуры общества (на примере сталинской эпохи). Томск: Изд-во Томского ун-та, 2011.

70. Телия В.Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира : [ред. Б.А. Серебренников, Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова]. М. : Наука, 1998. С. 173-189.

71. Телия В.Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры. *Фразеология в контексте культуры*. М., 1999. С. 13-24.

72. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.

73. Теорія лінгвістичних парадигм : [колективна монографія на пошану професора, член-кореспондента НАН України Анатолія Загнітка; за ред. Ж. Краснобаєвої-Чорної]. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2019. 500 с.

74. Тєлкова О.В., Большаков Д.С. Гастрономічний код культури в іспаномовній картині світу. *Молодий вчений*. 2016. №4. С. 419-423.

75. Ужченко В. Д. Східноукраїнська фразеологія : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2003. 362 с.

76. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови. Київ : Знання, 2007. 494 с.

77. Урысон Е. В. Проблемы исследования языковой картины мира: Аналогия в семантике. М.: Языки славянской культуры, 2003. 224 с.

78. Чабаненко В.А. Стилістика експресивних засобів української мови. Запоріжжя, 2002. 351 с.

79. Чанышева З. Этнокультурные основания лексической семантики: автореф. дисс. на соискание науч. степени д-ра. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка». Уфа, 2006. 44 с.

80. Черданцева Т.З. Идиоматика и культура. *Вопросы языкознания*. 1996. №1. С. 58-70.

81. Черемисина Н. В. Семантика возможных миров и лексико-семантические законы. *Филологические науки*. 1992. №2. С. 111-117.

82. Чернишенко І.А. Фактори формування національних мовних картин світу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. № 32. С. 158-162.

83. Чернышева И.И. Фразеология современного немецкого языка. М.: Высшая школа, 1970. 304 с.

84. Чиренко Т. Лінгвістична база даних «Зооморфний код культури в українській та англійській фразеології»: структура та функції. *Лінгвокомп'ютерні дослідження*. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 53-59.

85. Шарманова Н. Коди культури та їх репрезентація в усталених словесних комплексах. *Філологічні студії*. 2013. Вип. 9 Ч. 2. С. 194-204.

86. Harbera I.V. Phraseme-ideographic model of concept «Man» in the Ukrainian eastern-steppe dialects as the basis of linguistic database. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. №3. С. 120-124.

87. Johnson-Laird Ph. N. The Computer and the Mind: an Introduction to Cognitive Science. Cambridge : CUP, 1988. 263 p.

88. Killer R. A. Theory of Linguistic Sign. Oxford : OUP, 1998. 330 p.

89. Koltsova O. S. The Concept of the Linguistic Database "Fundamental Human Emotions in English Phraseology". *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2021. Вип. 3. Pp. 118-124.

90. Kosmeda T., Zahnitko A., Krasnobaieva-Chorna Zh. Delineation of Linguopersonology and Linguoaxiology. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2019. 254 p.

91. Krasnobaieva-Chorna Zh. Axiophraseme Pragmatics: Representation of Code Culture in the Axiological World's Image (on the Material of English, German, Ukrainian and Russian). *Лінгвістичні студії / Linguistic Studies*. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2017. Вип. 33. С. 83-87.

92. Krasnobaieva-Chorna Zh., Harbera I., Zhurkova O., Lakomska I. Phraseology in Interdisciplinary Dimension: Tradition and Innovation : Collective Monograph / [ed. by T. Kovalevska]. Odesa; Vinnytsia, 2020. 160 p.

93. Piirainen E. Idiom motivation from cultural perspectives: metaphors, symbols, intertexuality. *Linguo-Cultural Competence and Phraseological Motivation* [A. Pamies, D. Dobrovol'skij (eds)]. Germany: Schneider Verlag Hohengehren. 2011. Pp. 65-74.

94. Prytoliuk M. Modeling of the Linguistic Database of the Phraseological Units with a Gastronomic Component. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Current trends in the development of modern scientific thought», 27-30 вересня 2022 р., Хайфа, Ізраїль*. С. 366-368.

95. Sharifian F. Cultural Linguistics. F. Sharifian (ed.). The Routledgehandbook of language and culture. New York : Routledge. 2015. Pp. 473-492.

96. Tonenchuk T. Metonymical Transfer of Somatisms Composing English Phraseological Units Complicated with Metaphorization. *The First International Conference on European Conference on Languages, Literature and Linguistics* [Proceedings of the Conference, April 14, 2014]. Vienna, Austria, 2014. Pp. 72-80.

97. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German and Japanese. New York : Oxford University Press, 1997. 317 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

98. Академічний тлумачний словник української мови
99. Кулінарія. Словник іншомовних слів. URL: http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=18%20&t=19878
100. Siefring J. The Oxford Dictionary of Idioms. 2004. 340 p.
101. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля К, 2006. 716 с.
102. СУМ 1971-1979: Словник української мови : В 11 т. [ред. кол. І.К. Білодід, А.А. Бурячок]. К. : Наук. думка, 1971-1979.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

103. The Free Dictionary's Idioms dictionary. URL: https://idioms.thefreedictionary.com/ (date of access – 14.10.2022)
104. Словник фразеологізмів української мови / [уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук]. К. : Наукова думка, 2003. 1104 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Апробація роботи. Копія програми учасника

XV Міжнародного науково-теоретичного і навчально-прикладного семінару

«Лінгвіст-програміст» (м. Вінниця, 28 квітня 2022 р.).

Додаток Б

Апробація роботи. Копія сертифіката про участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Current trends in the development of modern scientific thought», 27-30 вересня 2022 р., Хайфа, Ізраїль.

Додаток В

Апробація роботи. Копія статті: Prytoliuk M. Modeling of the Linguistic Database of the Phraseological Units with a Gastronomic Component. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Current trends in the development of modern scientific thought», 27-30 вересня 2022 р., Хайфа, Ізраїль*. С. 366-368.